

EL MIRALL

Núm. 133

500 PTA / 3,01 EUR

Dossier

*El Museu Marítim
de Mallorca, una
antiga aspiració
dels illencs*

Entrevista

*Joan Bibiloni:
«El refugi és una
actitud vital que
passa per coses
essencials»*

Reportatge

*Assaigs de
laboratori,
el bessó de
nous fàrmacs*

Semblança

*Miquel Deyà:
l'educació, una
forma d'entendre
la vida del mestre*

Seccions: itineraris • cinefàgia • art • llibres • la botiga

aquí i ara

Consell de
Mallorca

■ Departament de Cultura
Arxiu del So i de la Imatge

Ajuda'ns a salvar les antigues imatges de Mallorca.

Fent Memòria

Si tens pel·lícules o fotografies antigues, el Consell de Mallorca, a través de l'Arxiu del So i de la Imatge, t'ajuda a conservar-les.

Informació: Tel. 971 228 023 Fax 971 717 066 a/e: malberti@conselldemallorca.net.

Adreça: Plaça de l'Hospital, 4. 07012 Palma.

EL MIRALL

REVISTA CULTURAL
Juny de 2002 · Núm. 133

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR
Publica:

Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37

Telefax: 971 71 93 85

Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:

C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmau)

08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:

ocb@ocbweb.com

Director:

Jaume Lladó

Redactora en cap:

Joana Mas

Secretari de redacció:

Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors

Gaspar Valero

Antoni Oliver

Biel Mesquida

Pere Rosselló Bover

Antoni Mir

Antoni Llompart

Joana Mas

Pep Minuesa

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta:

Pep Coll

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:

Xisco Arts Gràfiques

C/ del Baix Riera, 1-A, Palma

Tel.: 971 47 57 54

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5105611623

EDITORIAL

REVITALITZACIÓ DEL NACIONALISME ESPANYOL

4

DOSSIER

EL MUSEU MARITIM DE MALLORCA, UNA ANTIGA ASPIRACIÓ DELS IL·LENCES

5

SEMBLANÇA

MANEL SANTANA. MIQUEL DEYÀ PALERM: L'EDUCACIÓ, UNA FORMA
D'ENTENDRE LA VIDA DEL MESTRE

28

REPORTATGE

JOAN FÀBREGUES. ASSAIG DE LABORATORI, EL BESSÓ DE NOUS FÀRMACS

30

NOTES LITERÀRIES

PERE ROSSELLÓ BOVER. POETES D'ARA (II): JOAN PERELLÓ, VICENÇ CALONGE
GUILLER ROSSELLÓ I ALFONS NAVARRET

34

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ. RECURR DE NOTÍCIES DEL MES

36

ENTREVISTA

ANTONI OLIVER. JOAN BIBILONI: «A VEGADES ELS POLÍTICS PRACTIQUEN
UNA DESCONFIANÇA PAGADA AMB ELS DOBLERS DE TOTS»

38

SOCIETAT

CATALINA FONT I COLOMA JULIÀ.

JOAQUIMA FAIDELLA: «TOTA UNA VIDA DEDICADA A ELS TRES TRANQUILS»

46

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

ART: CRISTINA ROS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

48

Revitalització del nacionalisme espanyol

Editorial

Quaranta anys de nacionalcatolicisme varen marcar profundament el que seria considerat políticament i nacionalment correcte, fins i tot per als demòcrates espanyols. En una primera fase, la dècada dels setantes, hi hagué un desmarcament. El fet que el franquisme hagués estat rabiosament centralitzador, exaltador fins a la medul·la de l'espanyolisme més aliè –de Viriat a l'Alcázar de Segòvia, de la Fiesta de la Raza a la Formación del Espíritu Nacional de les escoles– va provocar que almenys en l'àmbit de les declaracions públiques no estigués gaire ben vist per als qui es volien distanciar de la dictadura. En els primers anys de la transició, les manifestacions a favor del canvi polític se celebraven sota el lema de «Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia», una prova de la indissociabilitat de què, a parer de la majoria, gaudien les llibertats individuals i les col·lectives, és a dir, els drets dels pobles. Molt probablement no n'eren alienes les magnituds de la participació popular de Catalunya i Euskadi en les mobilitzacions contra el franquisme dels anys setantes, i el respecte a les distintes llengües, cultures i identitats nacionals de l'Estat formava part de les preocupacions i el debat dels qui defensaven l'Estat de dret.

En una segona fase, l'etapa socialista dels vuitantes contribuí poderosament a esvaïr aquells complexos amb un neoespanyolisme de disseny. I ara, quan ha passat un quart de segle del 15 de juny de 1977, l'any de les primeres eleccions de l'actual democràcia, Espanya sembla haver-se recuperat d'aquella mala consciència i ja fa temps que va superar la por de la identificació amb el règim anterior. El fet és que vivim un frenètic ressorgiment del patriotisme espanyol, que es manifesta amb noves formes i en nous àmbits, però compartint molts dels trets més característics del nacionalisme jacobí de sempre: la identificació d'Espanya amb els trets nacional de Castella i la cultura espanyola amb la castellana; la persecució mediàtica dels qui se senten nacionalment diferents; l'ocultació de les distintes realitats nacionals de l'Estat a l'exterior; l'ús dels mitjans estatals de comunicació per amagar la realitat lingüística i cultural de l'Estat...

Aquest nacionalisme ha consolidat José Maria Aznar en el poder, encara que tots els grans partits d'àmbit estatal rivalitzen pel monopoli de la idea d'Espanya, i alhora des del Govern del Partit Popular se l'esperoneja. En qualsevol cas, és evident que aquesta és la línia ideològica que segueixen moltes de les actuacions de les administracions governades pels populars i algunes altres.

Hi ha tota una estratègia per fomentar el sentiments patriòtics espanyols: Aznar promou posar una lletra a l'himne espanyol perquè el pugui cantar tothom; «Operación Triunfo» incorpora noves generacions d'adolescents a la idea d'una Espanya uniforme, com el mundial de futbol cohesiona els sentiments de milions de persones, amb casos poc presentables com són fer els ulls grossos a l'absentisme laboral i educatiu –o fins i tot fomentar-lo– per veure els partits de la selecció espanyola de futbol, o l'exportació cap a Europa de la identificació entre els nacionalismes no estatals i el terrorisme. Tot això en serien algunes mostres. Simultàniament a aquestes accions se'n duen a terme unes altres de complementàries: es prefereix una cançó mig en anglès a una en català per representar l'Estat a Europa en el Festival d'Eurovisió, s'impedeix el reconeixement internacional de les seleccions esportives distintes a l'espanyola, es pressiona perquè no hi hagi un candidat al Nobel de literatura que escrigui en català, no es permet que les llengües no castellanes siguin presents als segells de correus ni als bitllets i monedes, s'imposa la E d'Espanya a les matrícules tot prohibint qualsevol referència autonòmica...

També hi ha excepcions, i és de justícia reconèixer-les. L'única actuació que trenca aquesta línia és la participació de l'Estat en l'Institut Ramon Llull a través de l'Instituto Cervantes, un acord de la Generalitat de Catalunya i del Govern de les Illes Balears amb el ministre d'Afers Exteriors, Josep Piqué. Tot i amb això, el respecte al caràcter plural de llengües, nacions i cultures de l'Estat de les autonomies passa el seu pitjor moment des de la recuperació de la democràcia.

El Museu Marítim de Mallorca, una antiga aspiració dels illencs

Dossier

Cap a la definició d'un Pla director del Museu Marítim de Mallorca

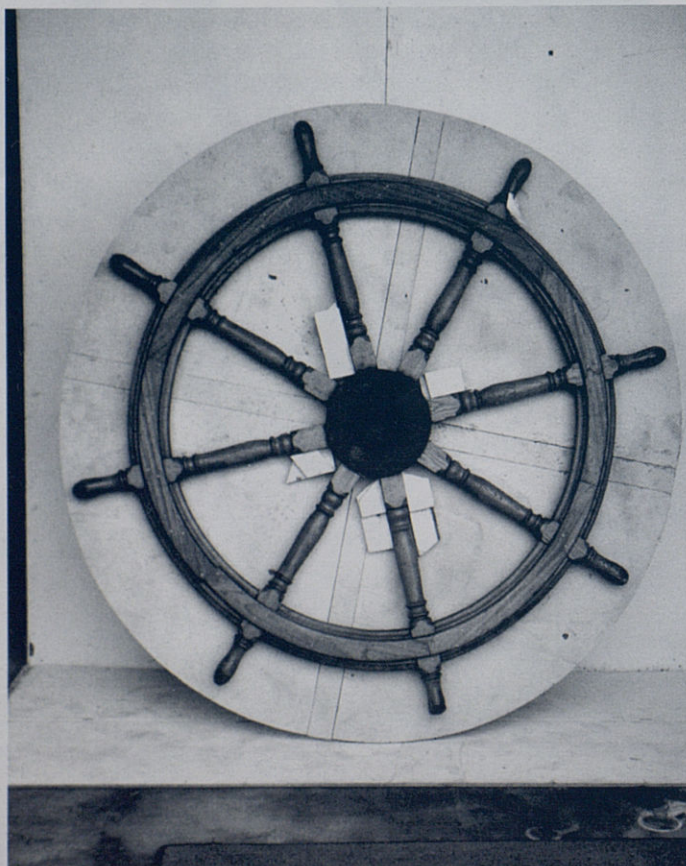
JOANA MARIA PALOU

El consens en la necessitat indiscutida i sens dubte indiscutible d'un museu marítim de Mallorca constata que la ciutadania del país té ben assumit el rol dels museus en la vida actual i, encara més, en el nostre sistema social i educatiu, això és, el museu com a reflex de la realitat i la història pròpies, ben lluny de qualsevol banalitat que pretengui convertir la venerable institució en no gaire més que una botiga o una galeria ben decorades, tot i que sia de manera excel·lent. D'altra banda, resultaria fins i tot ociós insistir en el binomi illa-mar: si féssim una mala paràfrasi del poeta, podríem dir que tota la nos-

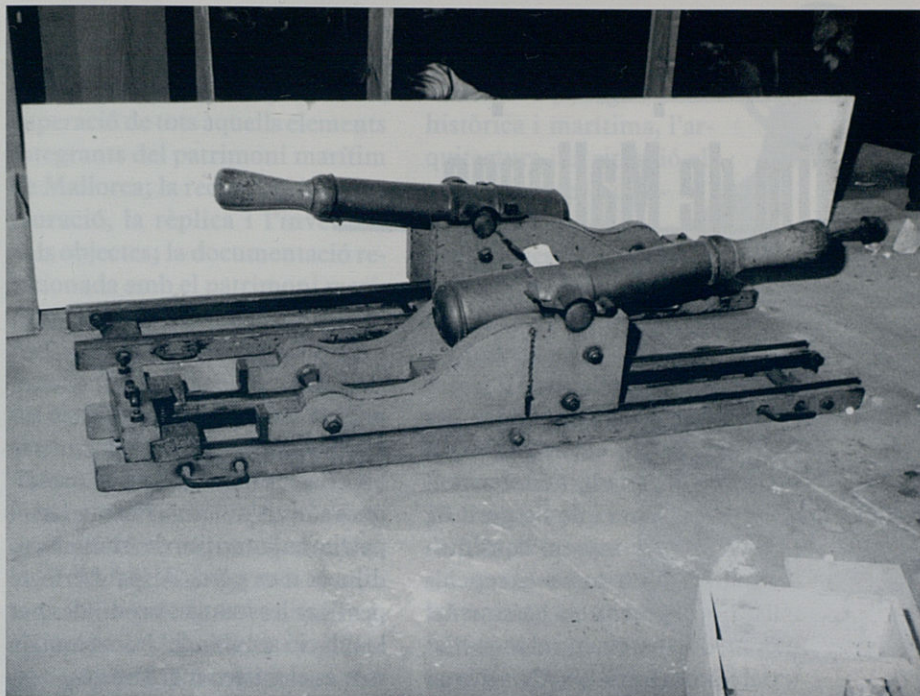
tra vida, la de l'illa i els illencs – passat, present i futur –, es lliga a la mar...

Com a institució competent en matèria de patrimoni històric en general i de museus en particular, correspon al Consell de Mallorca, en aquest cas a través del Departament de Cultura, el plantejament del sistema i el mapa museístics adients, i també la coordinació de museus i col·leccions, sigui quina en sigui la titularitat. Ateses, doncs, l'actual museística, que concep el museu com a centre representatiu i participat per la societat que el genera, i la intenció declarada de diferents ajuntaments de crear museus marítims, el Departament de Cultura treballa en la definició i la redacció del Pla director del Museu Marítim de Mallorca. Aquest document esdevindrà la base de la creació del Museu. En qualsevol cas, s'entén que, seguint el model dels museus nacionals catalans, el Museu Marítim de Mallorca tindrà distintes seus, concebudes a manera de seccions amb característiques museogràfiques pròpies, però vertebrades a partir de l'eix únic que és el Pla director, vertadera espinada del sistema.

La història i la cultura marítima de l'illa són ben riques i complexes, i des del punt de vista museogràfic s'han d'explicar mitjançant els objectes que en són propis, recollits i col·leccionats en cada cas, i també a través de les tècniques multimèdia actuals. Però en qualsevol cas la comunicació ha de ser coherent pel que fa al conjunt i a cada cas particular, i ha d'explicar un únic discurs ordenat en grans capítols: la imatge del món, la cartografia mallorquina; la navegació

Roda de timó gran. Foto corresponent als béns i objectes procedents de l'antic Museu Marítim. Dipositat al Museu de Mallorca.

Dos canons petits amb curenya llarga.

i els instruments que en són propis; el port de Portopí i el sistema portuari insular; el patrimoni flotant, amb tota la riquesa tipològica, històrica i tradicional, i la construcció naval i els oficis artesans que s'hi relacionen, i la pesca i els seus arts, oficis, estris i patrimoni immaterial, entre altres possibles seccions. La constitució d'un patronat en el qual s'integrin representants de les institucions competents, promotores i titulars i d'associacions afins, a més de persones de reconegut coneixement i prestigi relacionades amb la temàtica general del Museu, propiciarà la tasca mancomunada, la definició d'objectius i programes comuns i la coordinació entre els diferents centres, tot i que cadascun tingui caràcter propi en tots els sentits. Aquest sistema permet, a més, un millor aprofitament de recursos, en relació amb el personal, les tècniques i els materials, i també el finançament.

Cal reconèixer que, en matèria de patrimoni en general i de museística en particular, el nostre país té encara una llarga tasca per endavant, això en referència a infraestructures, a personal degudament especialitzat i a mitjans administratius i tècnics. I, per tant, la creació d'un centre com el Mu-

seu Marítim de Mallorca s'ha de plantejar a partir d'una sèrie de qüestions indefugibles, la més important de les quals es refereix a les funcions i a la vigència que ha de tenir ara i en el futur. És ben segur que la resposta fa referència a la conservació, l'estudi i la difusió de la nostra cultura material vinculada a la mar. I és ben segur també que aquestes tasques només es poden dur a terme amb el concurs de les diverses institucions competents i relacionades amb la matèria.

El Pla director previ a la creació del Museu Marítim de Mallorca permetrà la definició dels objectius i dels mitjans necessaris, sigui quina en sigui la naturalesa, i també les seccions que l'han de configurar, primordials o secundàries. Permetrà, també, que de manera dinàmica diverses institucions puguin crear aquestes seccions, en diferents indrets, a partir de col·leccions pròpies o de tradicions locals, però sense perdre ni el fil conductor ni les funcions ben clares que la legislació vigent atorga als museus: l'estudi, la instrucció pública i la

contemplació dels béns patrimonials, en el cas que ens ocupa, lligats a la cultura marítima mallorquina. D'una altra manera potser correríem el perill —cal recordar aquí el Museu Marítim del Consolat de Mar, clausurat l'any 1974 i desfetes les col·leccions— de crear museus efímers, que es muntassin exposicions més o menys permanents organitzades amb criteris esteticistes amb poques possibilitats de subsistència. Algú gosaria avui de construir una escola sense pla

Correspon al CM el plantejament del sistema i el mapa museístics adients

d'estudis, ni mestres, sense conèixer la població escolar i sense tenir el suport necessari? Tanmateix és clar que la definició del Pla director del Museu Marítim de Mallorca implica la voluntat fefaent de materialitzar el projecte.

***Joana Maria Palou és directora insular de Cultura i Patrimoni.**

Una associació per impulsar el Museu Marítim de Mallorca

BERNAT MARCH

A terra, la història impregna gairebé tota la matèria que ens revolta: les pedres, les terres de cultiu, les construccions, les arrels profundes dels treballs, dels oficis, dels costums marquen —recolzant-se en fites ben visibles— la continuïtat dels esdeveniments històrics.

A la mar, matèria dinàmica per excel·lència, on els vaixells són petits mons portadors en si mateixos de l'empenta i de l'esperit de l'home, només trobam continuïtat històrica en casos excepcionals; normalment els bastiments moren, desapareixen i el món material i immaterial que darrere seu s'amagava s'esborra de la nostra memòria.

Mallorca és una illa, una porció de terra aïllada per la mar, per tant, fundada i poblada per navegants; fins i tot en l'actualitat depèn en bona manera del comerç marítim. Per això, no és estrany que alguns mallorquins, hereus de la gran diversitat de pobles i cultures que l'han conquistada, experimentin ara i suara la crida de la mar, de la navegació, de la construcció naval, del negoci marítim;

en resum, aprecien les virtuts, els coneixements, la companyonia i la resistència dels nostres avantpassats enfront dels riscos que la mar imposa.

Però quan un món desapareix, quan un patrimoni es perd i se n'esborra la història i la identitat, els records i les imatges han de ser recreats activament, perquè cultura i tradició són necessàries per donar continuïtat i forma a la vida dels

pobles. I els que tenen vocació inequívoca de guardar i transmetre tot el valor de les imatges històriques són els museus. Per això, si el patrimoni marítim de Mallorca es dilueix o es perd, l'espai perfecte per fixar les imatges produïdes per la relació secular del home amb la mar és el museu marítim.

Des de l'any 1951 al 1971 hi hagué un museu senzill, el Museo Marítimo de Baleares, situat a la planta baixa del Consolat de Mar. Malgrat les seves imperfeccions, era un espai dedicat a la història marítima, disciplina molt minoritària i gairebé entesa com a secundària per la majoria dels estudiosos de la nostra història i de les nostres tradicions. Però l'any 1974 tancava definitivament les portes l'única entitat pública dedicada a la història marítima, un element sense el qual és impossible explicar l'esdevenir d'aquestes illes.

A conseqüència d'aquest tancament, un grup de persones que pertanyien a diferents àmbits professionals, amb mentalitat oberta i amb l'únic propòsit d'evitar la dispersió i la sistemàtica destrucció del patrimoni marítim de les illes, juntament amb l'Estudi General Lul·lià i la Liga Naval Española, constituïren l'any 1978 l'Associació d'Amics del Museu Marítim de Mallorca (AAMMM) com a plataforma reivindicativa d'un nou museu marítim. L'entitat quedà registrada amb el núm. 618 al Registre d'Associacions de Balears i fixà la seva seu a l'Estudi General Lul·lià, carrer de Sant Roc, núm. 4, de Palma. Des de llavors l'Estudi General ha aixoplugat durant vint-i-vuit anys les esperances, les il·lusions i els desenganys dels

Escultura de Sant Miquel, datada l'any 1965. Foto corresponent als béns i objectes procedents de l'antic Museu Marítim. Dipositat al Museu de Mallorca.

membres de l'Associació.

En el seus estatuts l'AAMMM fixà com a objectius principals: la recuperació de tots aquells elements integrants del patrimoni marítim de Mallorca; la recopilació, la restauració, la rèplica i l'inventari dels objectes; la documentació relacionada amb el patrimoni marítim; la creació dels equips de treball necessaris per difondre i fomentar el coneixement de la cultura marítima de Mallorca, i la creació del Museu Marítim de Mallorca, substituït d'aquell que fou clausurat l'any 1974.

Aquesta darrera i principal voluntat de l'AAMMM s'ha anat concretant al llarg de la seva existència en propostes d'edificis singulars que poguessin acollir un futur museu. En aquest sentit, s'han realitzat innumerables gestions, estudis i campanyes sobre un bon nombre de possibles seus, servant sempre noves vies de negociació. El rosari de propostes ha estat el següent: Consolat de Mar (1978); Ses Voltes, aprovat en el plenari de l'Ajuntament de Palma del 20 de juny de 1978, i redacció del projecte corresponent (1980-1982); edifici de Mar i Terra, barri de Santa Catalina, (1984-1985); Baluard de Sant Pere, redacció del projecte, premi extraordinari de l'ETS d'Arquitectura de l'UP de Barcelona, (1992); edifici de La Petrolera, Portitxol, (1992); rentador del Jonquet (1993); dependències de l'Economato de Marina, moll Vell, (1993); oratori de Sant Elm, redacció de l'avantprojecte per l'Autoritat Portuària de Balears (1995); edifici Trasmediterrànea, redacció de l'avantprojecte museístic (1997-2000), i edifici de l'antiga Escuela de Armas Submarinas, al costat del monestir de Sta. Catalina d'Alexandria, Port de Sóller (2001).

Cal destacar la campanya de recollida de signatures (4.000 de particulars i 110 d'entitats) que donaren suport a la petició feta a l'Autoritat Portuària de Balears, el 18 de novembre de 2000, en què es demanava que l'antic edifici de la Compañía Trasmediterrànea, propietat de l'APB, es destinàs a ser la

seu del Museu Marítim de Mallorca, ja que les seves dimensions, la significació històrica i marítima, l'arquitectura i la situació al nostre parer el fan absolutament idoni per a aquesta finalitat. La negativa a la petició formulada ha estat confirmada pel silenci més absolut i espès.

Darrerament, el 23 de novembre de 2001, la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Sóller acordava, vista la petició feta per l'AAMMM el 9 de febrer del mateix any, «manifestar la voluntat d'instal·lar el Museu Marítim de Mallorca a les dependències del monestir de Santa Catalina».

I així estam. Però l'Associació té moltes limitacions i dolorosament hem d'admetre que prou fortes, tant en la dimensió humana com en l'econòmica, per enfrontar-se tota sola amb un objectiu de la importància i complexitat d'un museu. Durant molts d'anys, com hem vist, el potencial de l'Associació s'ha anat cremant en gestions que, una darrera l'altra, s'estavellaven contra un mur de total indiferència. Això ha representat la desil·lusió i el descoratjament de persones clau, no tan sols dins l'AAMMM

sinó també dins l'entramat de la defensa del patrimoni marítim, tant en l'àmbit local com –i m'atreveix a dir-ho convençut de no caure en cap exageració– en l'àmbit internacional.

Malgrat tot, l'AAMMM ha consolidat diverses iniciatives que han significat una inflexió dins un ambient fatigosament llastimós. No hi ha cap dubte que el tarannà desinteressat i voluntariós dels vocals i assessors de la Junta Rectora, llur

continuïtat, constància, sacrifici i bona disposició davant les tasques assignades i lliurament acceptades, ha estat la clau única i fonamental dels objectius assolits.

En aquest temps actual, exageradament materialista, aquesta tasca de voluntariat no ha estat reconeguda i valorada de manera justa.

Sense voler presentar una llista exhaustiva d'objectius aconseguits per l'Associació, podem

destacar com a més interessants: la I Mostra d'Arts de la Mar (setembre de 1980); la II Mostra d'Arts de la Mar (novembre de 1982); l'inventari de les embarcacions menors tradicionals de l'illa de Mallorca (1996); l'inventari de béns mobles del patrimoni marítim de Mallorca (premi d'investigació Ciutat de Palma 1997); l'inventari d'embarcacions menors de l'illa de Mallorca; la revisió de les tipologies de bot descobertat, gussi i pastera (2001), patrocinat pel Consell de Mallorca; la publicació del butlletí *Xabec* (14 números); la

Des de l'any 1951 al 1971 hi hagué el Museo Marítimo de Baleares

instauració del Premi Orenol (aquest guardó en la seva VII edició vol estimular totes les iniciatives per a la conservació del patrimoni marítim de Mallorca); l'organització de les Trobades de Vela Llatina de Mallorca (Portocolom 1994, s'Estanyol 1996, Port de Pollença 1997, Port de Sóller 2001, i enguany està prevista una altra vegada a Portocolom), i la campanya per aconseguir la declaració de bé d'interès cultural amb catego-

ria de monument de la barca de bou *Balear* (1997).

El manteniment de contactes nacionals i internacionals amb altres entitats del mateix àmbit és essencial per a l'AAMMM, la qual participa en molts congressos, fòrums i

Heritage i en els Fòrums del Patrimoni Marítim de la Mediterrània. És membre de l'Associació de Museus Marítims de la Mediterrània (1998). Manté nombroses relacions i intercanvis amb altres associacions catalanes, basques i gallegues i

d'altres d'internacionals de l'entorn mediterrani. Actualment formen l'AAMMM uns tres-cents socis i és una organit-

L'AAMMM té 300 socis i és una organització formada totalment per voluntaris

reunions. Així ha estat present anualment en el Congrés de Museus Marítims Europeus, en el del Common European Maritime

zació formada totalment per voluntaris. Entre assemblees, l'òrgan de govern és la Junta Rectora, que ha estat presidida des de la seva

El general Weyler. Foto corresponent als béns i objectes procedents de l'antic Museu Marítim. Dipositat al Museu de Mallorca.

fundació per Jaume Cerdà Sansaloni (1978-1982), Bartomeu Sitjar Burguera (1982-1984), Xavier Pastor Quijada (1984-1994) i Bernat March Martínez (1994-2002).

La conservació i recuperació del patrimoni marítim de Mallorca continua essent en aquests principis de segle una assignatura pendent. Cal recuperar i recollir la memòria perduda. S'ha d'aconseguir, fent un gran esforç, registrar amb enquestes sobre el terreny, a la costa, a bord de les embarcacions, amb estudis seriosos i metòdics i amb investigacions als arxius documentals tot un corpus marítim, per lliurar una visió autènticament històrica i etnogràfica de la vida marítima a les illes.

Els homes, els paisatges, els vaixells, els oficis i la cultura, lligats al medi marítim, molt presents dins la nostra història i dins l'ambient mental dels illencs, conformen una dimensió fonamental de la nostra sensibilitat cultural, de la nostra riquesa humana i del nostre patrimoni econòmic, que no ha rebut el tractament adequat per part dels responsables públics corresponents. L'AAMMM vol ser un catalitzador de voluntats per fer feina vers la conservació i recuperació del patrimoni marítim. Però qualsevol patrimoni cultural és un bé públic i exigim per tant estratègies d'acció que no fomentin la retirada de l'Administració pública de les seves responsabilitats econòmiques, socials i culturals.

**Bernat March és president de l'AAMMM.*

"Encara queden botigues"
Casa Pomar Flores

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 - 07002 - PALMA (MALLORCA)

OFERTA PER RENOVACIÓ
LIQUIDACIÓ DE VERNISSOS
I ESMALTS SINTÈTICS
APARCAMENT GRATUIT

L'estat actual del patrimoni marítim a Mallorca

JOAN MANUEL PONS VALENS

El patrimoni marítim no tan sols són les embarcacions, més o manco històriques, sinó que és un camp que afecta molts altres aspectes de la nostra cultura. La vinculació dels illencs amb la mar té un caire molt especial: la mar és tot el nostre entorn, el nostre àmbit vital. Per tant la relació dels illencs amb la mar, profunda i constant, es manifesta en infinitat de camps. Tal vegada els camps del comerç marítim, la construcció naval i la pesca siguin els més importants, però no són els únics. L'ús de la mar i la costa que hem fet els illencs es veu pertot arreu: fars, ports, molls, escars, refugis, viviers, talaiies, torres, etc. ens recorden que abans no tan sols s'anava a la mar per prendre el sol. La mar ha marcat la nostra histò-

ria, la nostra economia, ens ha nodrit de recursos, ens ha fet arribar tot allò que era nou i ens ha permès partir a cercar altres horitzons distints que eixamplassin les nostres fronteres físiques i mentals. El patrimoni flotant major és el que correspon a embarcacions de gran tonatge que mantenen encara la possibilitat de navegar a la vela i a motor. Fins no fa gaires anys encara es conservaven algunes d'aquestes embarcacions majors a Mallorca, dissortadament les dues darreres naus susceptibles de ser recuperades, els pailebots *Nuevo Corazón* i el *Cala Millor*, acabaren enfonsades en aigües properes al port de Palma a principi dels anys 80, sense que els esforços per conservar-les servissin per impedir-ne la destrucció definitiva.

Altres embarcacions majors, tartanes o pailebots, construïts o vinculats estretament amb les illes, han aconseguit sobreviure en mans privades, és el cas del *Rafel Verdera* i l'*Illa Ebusitana* a Mallorca; però hi ha altres embarcacions illenques que encara naveguen per aigües de l'Índic i del Pacífic. No deixa de ser una trista paradoxa que dels darrers supervivents de la gran flota comercial balear cap s'hagi pogut mantenir en mans públiques.

Pel que fa al patrimoni flotant menor, el llaüt és una embarcació en via d'extinció. La flota d'embarcacions menors es compon bàsicament de barques derivades de la pesca, la feina als ports i als molls i l'esbarjo. Les majors són les barques de bou, després en or-

La Balear abans d'iniciar-ne la restauració l'any 2000.

Una barca de bou semblant a la Balear, la Camagüey, sortint a pescar en les primeres dècades del segle XX.

dre decreixent hi ha els llaüts, els bots, els gussis i les pasteres. Les barques de bou tradicionals pràcticament han desaparegut o es troben en via de desaparició, exceptuant-ne el cas singular de la *Balear*. Les necessitats de modernització de les flotes de pesca, primer; la reconversió, després, i la poca rendibilitat econòmica de la pesca tradicional han fet que les embarcacions dedicades a la pesca artesana professional siguin avui dia escasses, fins que, en un futur molt proper, desapareguin completament. Pel que fa a les embarcacions d'esbarjo, que fins fa ben poc eren encara nombroses, avui dia es troben greument amenaçades per culpa dels creixents costos de manteniment de les embarcacions de fusta, però especialment pel preu i l'escassetat d'amarraments públics i privats. Si segueix la tendència actual, una de les icones de la Mallorca tradicional, els llaüts, prest seran un record d'altres temps que, un cop desapareguts, pretendrem substituir amb succedanis de plàstic sense cap interès patrimonial.

El patrimoni arquitectònic d'origen o vinculació marítima, per la seva situació a la costa, ha rebut les conseqüències del procés de balearització del litoral. Torres de senyals, fars, escars, ports tradicionals, etc. han sofert un procés de degradació i desvirtuació del seu estat un cop que les seves funcions

han desaparegut devorades pels interessos de la principal indústria de les illes: el turisme.

Un dels aspectes del nostre patrimoni marítim que es troba en perill de desaparèixer és el que es relaciona amb els oficis, les tradicions, les eines, els estris i el vocabulari marí. La pèrdua de professions com mestres d'aixa i calafats en la construcció naval i la profunda remodelació i modernització dels arts i les tècniques de pesca fan que, avui dia, les nostres tradicions i estris mariners i pesquers siguin un record que, a poc a poc, desapareix. Cal intentar conservar la memòria històrica d'un món ric que se'ns esvaeix com el fum per,

almanco, poder transmetre als nostres descendents una informació fidel de com es guanyaven la vida a la mar els nostres avantpassats.

Per acabar apuntarem que un aspecte patrimonial greument amenaçat a Mallorca i a totes les Balears és el patrimoni marítim submergit. Les restes arqueològiques que al llarg dels segles han poblat el fons marí de les Balears es troben en aquests moments sotmeses a un intens procés d'espoli i destrucció. L'espoli es produeix per l'alta freqüentació del fons marí, pels mils de capbussadors esportius i professionals que hi ha a les illes i per la poca o nul·la sensibilitat de les administracions públiques a l'hora d'escometre qualsevol treball a la mar, on mai es reclama la realització del preceptiu estudi d'impacte arqueològic submergit de les remodelacions o dragats dels ports ni de les cada cop més freqüents deposicions de sorra a les platges. Actuacions que moltes vegades serveixen per tapar o destruir evidències arqueològiques que també formen part del nostre patrimoni comú.

Les opcions que ens queden per conservar el nostre patrimoni marítim passen per crear institucions específiques destinades a la conservació, documentació i investigació, ara per ara inexistents. Caldria donar suport, mentrestant, a

El llaüt Neófit de l'Escola de Mestres d'Aixa navegant en una de les regates de vela llatina.

El projecte de restauració de la barca de bou Balear

El principal objectiu de l'Escola de Mestres d'Aixa del Consell de Mallorca és restaurar la barca de bou més antiga de les que es conserven a Mallorca, ja que fou construïda a les drassanes Ballester de Palma l'any 1924.

Aquesta embarcació va ser declarada bé d'interès cultural per la Comissió Insular de Patrimoni Històric, el 13 de febrer de 1997, a petició de l'Associació d'Amics del Museu Marítim, que fou la impulsora de la proposta d'intentar garantir-ne la conservació.

Un dels motius principals per salvar aquesta embarcació de la seva destrucció definitiva era el fet de ser la darrera barca de bou que encara mantenia las línies d'aigua característiques de la nave-

gació tradicional, ja que originàriament fou dissenyada per anar exclusivament a la vela

En el projecte de restauració de l'embarcació, el que es pretén és retornar-la, amb la màxima fidelitat possible, al seu estat original. Per aquest motiu es mantindran escrupolosament les formes originals del buc i es recuperaran els elements necessaris (pal, antena i botoló) perquè pugui tornar a navegar amb una vela llatina. Un cop acabada la restauració, es preveu destinar-la a usos culturals i esportius.

En aquests moments l'embarcació es troba en la darrera fase del procés de restauració. Confiam que aviat aquesta embarcació emblemàtica pugui tornar al seu medi natural, la mar, i que tots aquells

que han lluitat per conservar-la puguin gaudir de la contemplació d'una embarcació que, en certa manera, s'ha convertit en la màxima expressió del nostre patrimoni marítim viu.

Característiques tècniques

Tipus: Barca de bou
Eslora: 13,59 metres
Mànega: 4,45
Puntal: 1,49
Antena: 20 metres
Veles: Major i foc
Tripulants: 10/12 (estimat)
Tonatge: 14,67 TRB

les associacions culturals que fins ara han estat les que han vetllat per conservar el patrimoni marítim mallorquí. Cal mantenir i impulsar les iniciatives institucionals engegades pel Consell de Mallorca (Escola de Mestres d'Aixa, inventari i catalogació d'embarcacions menors, creació d'equips per a la investigació del patrimoni subaquàtic, etc.), així com animar altres administracions a prendre iniciatives que permetin recuperar la nostra història marítima, com són els casos de l'Ajuntament de Sóller i d'Alcúdia.

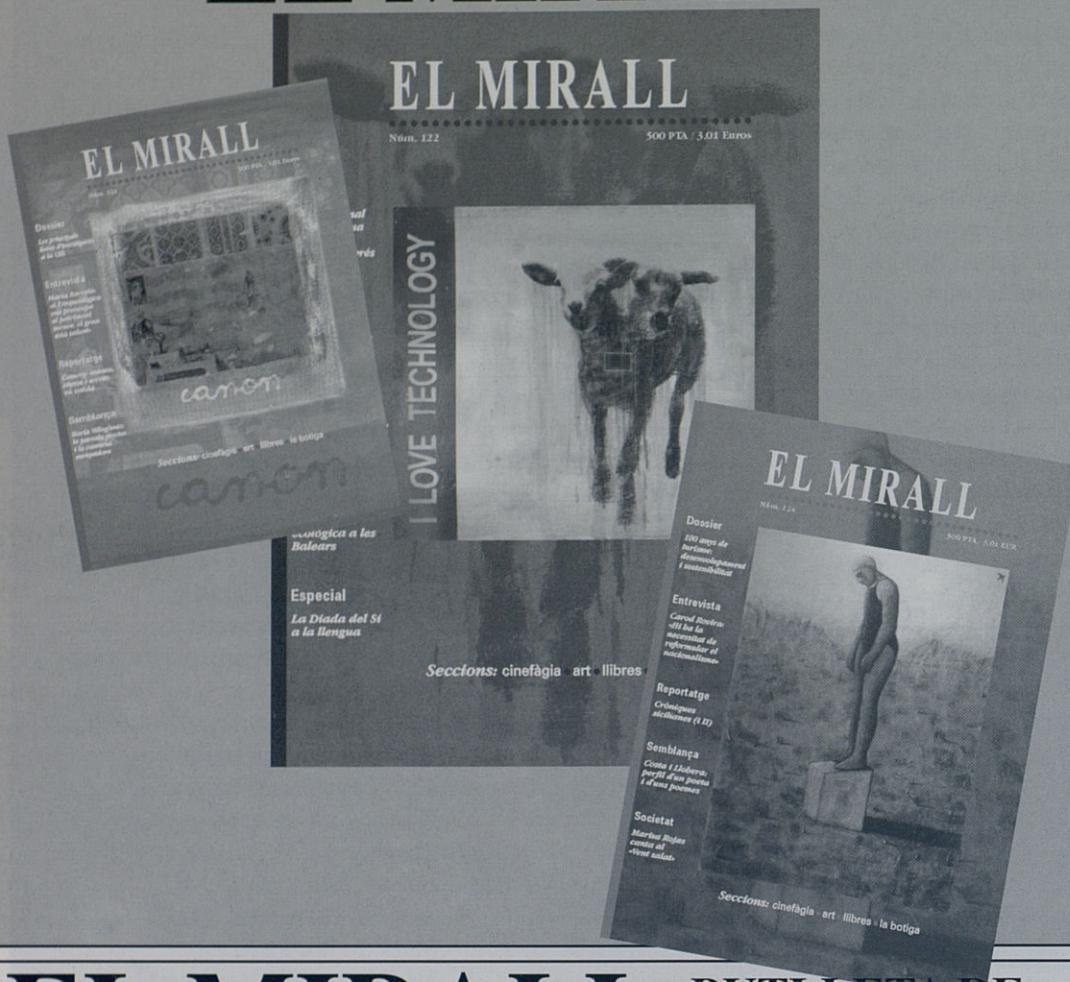
Malgrat aquests iniciatives de l'Administració, caldria, si volem conservar el poc que ens queda, que altres institucions i entitats vinculades amb el món marítim articu-

lassin mesures destinades a mantenir la flota tradicional mallorquina. Un dels problemes més grans en l'actualitat és el dels amarments, els quals s'han convertit en un bé escàs al qual només poden accedir privilegiats amb un alt poder adquisitiu. En els darrers anys hem vist com, cada vegada més, els propietaris de les petites embarcacions de fusta mallorquines han d'abandonar els seus llocs d'amarament davant la impossibilitat de pagar les elevades quotes imposades per ports i clubs. Despeses que sí poden ser satisfetes pels residents o visitants forans que volen tenir la seva embarcació moderna amarrada, tot l'any, en un lloc tan privilegiat per navegar com és el mar balear. Si no volem que les

nostres embarcacions tradicionals populars —els llaüts i els bots— desapareguin per deixar el seu lloc a la costa a les sumptuoses barques modernes foranes, caldrà articular qualche tipus de mesura que permeti mantenir les nostres embarcacions de fusta a l'aigua, que és l'únic medi on poden viure dignament. Si el Servei de Ports i Litoral, Autoritat Portuària i els clubs esportius no presten la seva col·laboració i articulen mesures de foment que permetin conservar les escasses barques de fusta que ens queden, les nostres embarcacions tradicionals prestaran un record folklòric del nostre passat.

***Joan Manuel Pons és historiador.**

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____

Núm. _____ Pis _____

Codi Postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 4.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Signatura _____

Agència/Oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

Inventari de les tipologies d'embarcacions menors

BERNAT OLIVER FONT

El Consell de Mallorca i l'Associació d'Amics del Museu Marítim de Mallorca han duit a terme un inventari de les tipologies d'embarcacions menors més amenaçades amb la finalitat de conèixer, entre altres dades, quin és el nombre d'unitats que ens resten i quin és l'estat de conservació. Les tipologies estudiades han estat la pastera, el gussi i el bot descobertat, i s'ha deixat per a una segona fase l'inventari del bot cobertat i del llaüt.

El que ha motivat aquesta feina ha estat l'arribada constant de notícies sobre la pèrdua (crema, desballestament, etc.) d'alguna d'aquestes barques, així com la manca d'un sistema per controlar el moviment de baixes des que l'any 1996 es dugué a terme el primer inventari d'embarcacions menors. En aquell any el Consell elaborava un informe (sobre el qual s'ha basat l'actual inventari) que per primera vegada mostrava l'estat de salut del patrimoni flotant d'embarcacions menors i que establia la primera fita a partir de la qual es podia ordenar alguna estratègia de seguiment que ens permetés disposar amb bon criteri altres estratègies de prevenció, recuperació i difusió. Si ja llavors naixia una certa preocupació en observar el nombre i les condicions de les barques existents, els actuals estudis ens alarmen del tot en constatar que el ritme de pèrdues s'ha accelerat fins al punt que col·loca determinades tipologies a prop de la desaparició. En el període de temps transcorregut entre els dos inventaris desgraciadament no s'ha organitzat cap tipus de seguiment del cens, ni cap programa preventiu ni de re-

cuperació, tampoc no s'ha gestionat cap instrument d'urgència per a aquells casos més importants. Tot plegat ha facilitat la progressiva disminució de la flota tradicional, que ha deixat unes xifres que a hores d'ara no poden satisfer ningú: si el total d'embarcacions censades a les tres tipologies fou de 122 barques l'any 1996, el gener de 2002 aquest nombre era tan sols de 57 embarcacions.

Els motius pels quals s'han produït aquestes baixes s'han ben estudiat en el complement que acompanya l'inventari i són bàsicament els mateixos que ja provocaven l'acceleració del procés de pèrdues ara fa 5 anys, principalment, la modernització de la flota pesquera; la popularització de l'embarcació de construcció seriada i les seves millors prestacions, i les taxes i polítiques portuàries, tendents a captar embarcacions d'eslores superiors i a modificar els usos por-

Al gener del 2002 el nombre d'embarcacions censades a les tres tipologies era de 57.

tuaris.

La desaparició de la barca artesana (un 54,12% de pèrdues en cinc anys) té a veure amb la desaparició de la mà d'obra especialitzada (mestres d'aixa), fet que, d'una banda, grava els costos de reparació i, de l'altra, complica el creixement de la flota amb incorporacions de nova construcció. Pensem que des de 1996 per cada pastera construïda n'han desaparegut 21. Uns quants dels pocs mestres d'aixa que resten en actiu encara guarden els gàlils de bots pasteres i gussis, però l'escassa demanda i els alts costos (tanmateix inferiors a les taxes d'amarrament) no permeten la construcció de noves barques, llevat de casos concrets que immediatament són classificats com de fets excepcionals.

Però no tan sols l'ofici de mestre d'aixa es troba en perill d'extinció, sinó que també es perd la memòria col·lectiva, els registres orals. Ben aviat desconixerem les maneres tradicionals de conservar

aquestes barques i de fer-les servir. Actualment, el patrimoni flotant d'embarcacions menors tradicionals es troba constituït per 14 pasteres, 10 gussis i 33 bots descobertats a més de, probablement, algunes unitats que per trobar-se dintre de garatges, portasses, etc. no s'han pogut detectar. Però d'aquestes 57 barques no totes són recuperables, algunes a causa que la plantilla original ha sofert modificacions irreversibles, d'altres perquè l'estat de conservació no permet més que una reconstrucció hipotètica i quasi completa i d'altres senzillament perquè es tracta de bastiments que probablement no foren construïts aquí. A tot això, hem d'afegir-hi que la manca de control administratiu dificulta les tasques d'investigació, en especial de les dades documentals referides sobretot als aspectes de la construcció: autor, lloc i any. I tot plegat significa que el percentatge d'embarcacions amb un cert interès històric, tècnic, etnològic o artístic

davalla encara més.

És previsible que en anys vinents la dinàmica dels processos que han provocat la desaparició d'aquestes barques es mantingui o s'acceleri. Desgraciadament en aquests moments no coneixem cap tendència que ens faci preveure que això no serà així. Per tant, un cop que s'hagi duit a terme l'estudi documental que completa l'anàlisi de les característiques constructives recollida a l'inventari, caldrà emprendre determinades actuacions que probablement es mouran en dos nivells: d'una banda i amb caràcter d'urgència, la preservació dels bastiments més interessants i, de l'altra, la creació de programes adequats a l'ús d'aquestes tipologies. Arbitrar fórmules legals per preservar aquells bastiments de més interès és tasca de l'administració i, tot i que no és complicada, pot esdevenir insuficient si no es combina amb l'establiment de noves tendències capaces d'explotar la principal característica del bot, el gussí o la pastera, això és: la construcció artesana en fusta seguint el model tradicional, tant pel que fa al disseny de les plantilles com a la tècnica d'execució i al material de construcció.

En l'aplicació d'aquests nous programes hi hauran d'intervenir, en primera instància, les associacions dedicades a la conservació i la difusió del patrimoni marítim i, en un segon moment, i sense pretendre excloure'n d'altres, els clubs nàutics i probablement la Federació Balear de Vela. Encara no s'ha entrat a estudiar què és el que s'ha de crear perquè aquestes barques

L'ofici de mestre d'aixa es troba en perill de desaparèixer.

EL MIRALL amb el suport de

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

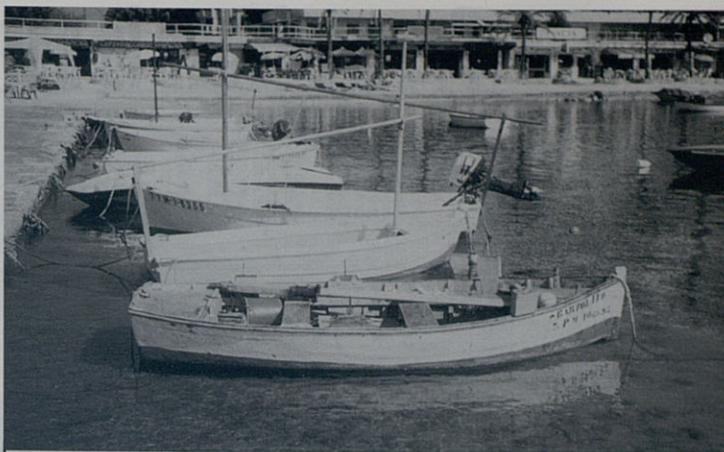

Consell de Mallorca

passin a ser peces exclusives dedicades a usos exclusius. La principal opció és la vela llatina de passeig i de competició per al gussí, que pot aparellar vela llatina i que la FBV té reconegut com a classe des de 1991. Pel que fa a les pasteres i als bots descobertats, potser les alternatives més eficaces tenen a veure amb la recuperació dels usos originals com a embarcacions de rem, o bé dedicades a l'esbarjo o bé a les tasques de marineria en l'àmbit dels ports.

Abans s'apuntava que les xifres referides al nombre d'embarcacions que ens resten no satisfan ningú, encara menys si tenim en compte la manera com aquestes s'han esdevingut, però cal tenir present que encara són xifres importants si les hem de comparar amb altres tipologies com la balandra mallorquina, les barques de bou o els pailebots, i fins i tot si les comparem amb altres indrets del litoral peninsular on la flota tradicional, originalment no tan quantiosa, arrossega un procés de deteriorament des de fa molt més temps.

Les tres tipologies que s'han estudiat constitueixen la primera fase d'un projecte que proposa també l'estudi del

La manca de control administratiu dificulta les tasques d'investigació.

barquet de l'Albufera, del llaüt i del bot cobertat. L'anàlisi d'aquestes altres tipologies ens permetrà valorar en conjunt l'estat de salut del patrimoni flotant de les anomenades embarcacions menors. Esperam que molt abans que es presentin els resultats de l'informe complet, que tanmateix no té més que un caràcter preventiu, l'Administració hagi pres la consciència necessària per actuar d'urgència sobre aquelles unitats més interessants i més necessitades, i que juntament amb altres entitats s'hagi involucrat en l'establiment d'aquells programes pràctics destinats

a revalorar l'ús d'aquestes barques i a difondre'l.

Esdevé urgent actuar immediatament i amb decisió sobre un patrimoni flotant en perill, no tan sols perquè tingui la condició de ser un patrimoni únic quant al fet que està constituït per béns irrepetibles, sinó perquè part damunt de la seva quantitat, conservació o qualitat, aquests béns són nostres, i, pel que fa a això, són els únics que tenim.

**Bernat Oliver és autor d'estudis sobre embarcacions tradicionals.*

arts
Xisco
gràfiques

Tel. / fax: 971 475 754

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Promocionar la navegació amb vela llatina

XAVIER MULET

L'Associació de Vela Llatina de Mallorca neix amb l'objectiu de fomentar i promocionar aquest tipus de navegació a la nostra illa.

Amés vol impulsar totes aquelles activitats destinades a recuperar el patrimoni cultural marítim amb especial esment a la nostra vela més tradicional.

No tan lluny d'aquells temps en què la vela llatina formava part del nostre paisatge marítim i servia com a mitjà de propulsió de les embarcacions de treball i transport, i en què les competicions esportives amb vela llatina estaven arrelades dins la societat com a importants esdeveniments i manifestacions culturals amb un seguiment molt apassionat, la nostra associació s'ha proposat popularitzar aquesta vela, que ha basat en aquests darrers anys la seva continuïtat i sosteniment en les competicions esportives organitzades en els diferents ports de Mallorca per unes flotes molt actives i compromeses amb les em-

barcacions tradicionals de fusta. Aquest fet, és a dir, les regates de vela llatina com a factor primordial de la recuperació i conservació del patrimoni marítim és inqüestionable. De fet, aquesta flota està integrada per navegants amb procedències i inquietuds ben diverses que ajuden a compondre una filosofia pròpia: des d'aquells que de ben petits s'iniciaren amb els seus pares i avis fins aquells que començaren recuperant una embarcació familiar i s'introdüïren a manejar-la. D'altres s'han sentit atrets pel plaer estètic innegable de la nostra flota, fins i tot alguns practicants d'altres classes de vela lleugera s'hi han reconvertit decididament.

La classe Vela Llatina està reconeguda per la Federació Balear de Vela i compta amb un reglament aprovat l'any 1995 per tal de regir les regates del seu calendari. Malgrat això, un dels encants de les embarcacions de fusta, siguin bots, llaüts o gussis, és la seva diversitat, cadascuna té una personalitat pròpia i un navegar diferent. L'antiguitat, les formes, els aparells, els pesos, les maniobres... introdueixen uns factors diferencials difícilment homologables per competir, encara que és en aquests trets en què resideix l'esperit dels bastiments i de la flota.

L'Associació va donar suport a la celebració la I Regata Associació de Vela Llatina, que es va celebrar a cala Gamba el dia 1 de juny; però també col·labora en les diverses trobades que es convoquen per tal de popularitzar la cultura marítima, com la de Portocolom, el 29 i 30 de juny, en què se celebrà la V

Trobada de Vela Llatina organitzada per l'Ajuntament de Felanitx i en què posarem les nostres barques a disposició d'aquells que volguessin navegar pel port.

Volem arribar amb els nostres bastiments a altres indrets de la Mediterrània –el nostre espai d'intercanvi– com a ambaixadors d'una cultura marítima que no volem perdre. Per això, assistirem els dies 6 i 7 de juliol a la XIV Trobada de Barques Clàssiques que els Amics de la Mar de Menorca celebraran a Fornells.

Aquesta simbiosi d'esport i de tradició caracteritzarà el futur de la vela llatina, sempre que sapiguem mantenir el difícil equilibri per tal que les embarcacions no perdin la seva ànima i puguin ser atractives als nous navegants.

Els projectes més importants que hem engegat enguany per tal de dinamitzar l'associació són dos. El primer és l'experimentació provisional d'un *rating* o fórmula que

pugui homogeneïtzar les diferències abans esmentades dins la flota en els resultats d'una regata i amb el qual es faciliti la participació de totes les embarcacions i es respectin les inquietuds de cada patró. El segon és l'Escola de Vela Llatina de Mallorca.

Aquest és un ambiciós projecte que compta amb la participació del Consell de Mallorca i que consisteix en la cessió per part de la Conselleria de Foment i Ocupació de dos bots prototipus denominats Dragonera, actualment en construcció a l'Escola de Mestres d'Aixa del Consell. Aquestes embarcacions de fusta, basades en models tradicionals, estan dissenyades per tal d'aconseguir un transport fàcil i un manteniment baix. Seran bastides per l'Associació mitjançant una sub-

venció de la Conselleria d'Esports del Consell i s'ha projectat desenvolupar una escola activa de vela llatina amb cursos durant els mesos de juliol i agost dirigits als joves de Mallorca per popularitzar la

Un dels encants de les embarcacions de fusta és la seva diversitat

vela llatina i consolidar-ne la pràctica.

Potser aquest és l'inici d'una classe de bots de vela llatina en condicions d'igualtat amb altres classes de vela lleugera, però amb un caràcter essencialment mediterrani i hereu de la tradició.

***Xavier Mulet Traserra és president de l'Associació de Vela Llatina de Mallorca.**

Ens tornam a obrir a la mar

GUILLERM BERNAT

Sempre hem sentit dir que Sóller fou un poble més aviat connectat a fora que amb l'illa mateixa.

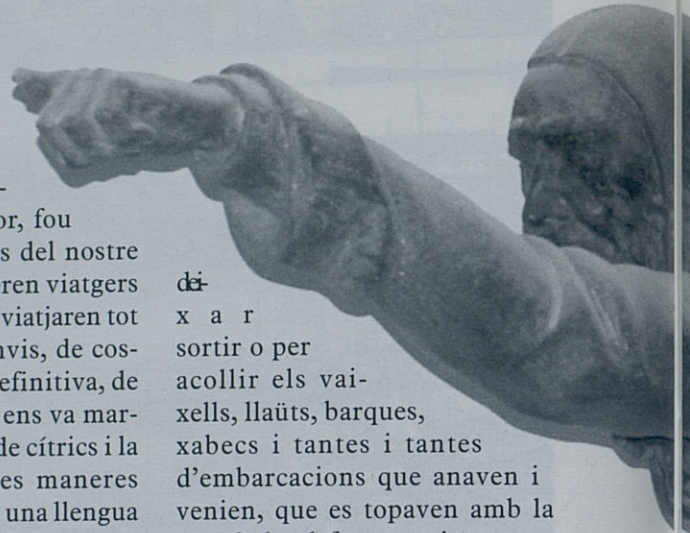
Si els nostres avantpassats foren capaços de relacionar-se amb l'exterior, fou gràcies a la mar; des del nostre port anaren i vingueren viatgers i juntament amb ells viatjaren tot un seguit d'intercanvis, de costums, de moda, en definitiva, de cultura. Si una cosa ens va marcar fou l'exportació de cítrics i la importació de noves maneres d'ésser, per exemple, una llengua que per als sollerics fou la segona llengua més parlada: el francès, i també l'arquitectura. I amb tot això una manera d'ésser que ens ha marcat i ens ha diferenciat de la resta de l'illa. Ben encertat és el que diuen de nosaltres, els sollerics: «És que sou diferents». És cert, els sollerics, i sense voler pecar de xovinisme, som diferents; això, però, dependrà del que pensi cadascú. Per sort o per desgràcia ara estam perdent aquestes diferències.

Amb la possibilitat de poder obrir ben aviat el Museu Marítim, podrem recuperar la memòria històrica, si més no el record del que va ésser el solleric d'antany. Quan els amics del Museu Marítim de Mallorca ens varen brindar la possibilitat d'instal·lar-lo a l'antic monestir de Santa Catalina –situat en un lloc privilegiat del nostre port, que per un costat domina part de la Mediterrània, el mar obert, obert a tot el món, i per l'altra, domina tota la badia, on just a la falda tenim l'antiga barriada marinera, llars de tants i tants mariners i pescadors que dia rere dia sortien d'aquest port natural per fer-se mar endins, port que sembla que obri i tanca els braços per

deixar sortir o per acollir els vaixells, llaüts, barques, xabecs i tantes i tantes d'embarcacions que anaven i venien, que es topaven amb la serralada al fons–, vaig pensar que no s'havia pogut triar millor espai per expressar, com hem dit abans, la memòria de tants de sollerics.

En cap moment, des del consistori solleric, s'ha dubtat de voler posar a disposició dels Amics del Museu Marítim de Mallorca aquest espai, que, tot i ésser un espai reduït, podrà acollir una part molt important d'aquesta història nostra i de tots els mallorquins en general, ja que creiem i volem que tots els amants de la mar s'hi han de poder sentir identificats.

Volem que aquesta part del Museu Marítim que s'instal·larà a Santa Catalina sigui un espai viu, dinàmic i didàctic, i que hi hagi la possibilitat de crear un circuit entre Santa Catalina; el moll, on podrà haver-hi amarrat un llaüt, a bord del qual es podrà mostrar als visitants un tros de la nostra costa, i al mateix temps poder veure com es navega amb vela llatina, i, per què no, aprofitant algun dels túnels dels vells polvorins instal·lar-hi alguna embarcació, abans que siguin destruïdes o enfonsades dins les mateixes aigües que moltes d'aquestes han acariciat amb la

Mascaró de proa del vaixell Lulio, propietat de la Societat Arqueològica Lul·liana. Dipositat al Museu de Mallorca.

seva quilla. Tot això sense deixar de costat el passeig per una encara ben conservada i autèntica barriada marinera, sobretot després de la intervenció que s'hi durà a terme gràcies al Pla d'excel·lència, en el qual hem posat tot l'interès i la voluntat per recuperar aquest racó del Port de Sóller.

Des de l'Ajuntament de Sóller confiam plenament en els amics del Museu Marítim de Mallorca,

perquè tot el que hem exposat sigui ben aviat una realitat. Ells saben que la nostra voluntat és aquesta i que no escatimarem cap esforç per posar al seu abast tot el que s'hagi de menester per

obrir-nos al passat, per obrir-nos a la mar.

Guillem Bernat i Ferrer és regidor de Cultura i Patrimoni de l'Ajuntament de Sóller.

Viajes
MARTEL S.A.

LLARGUES DISTANCIES
SORTIDES DES DE BARCELONA/MADRID

VIETNAM 15 DIES DES DE 2.060 EUR
 BIRMÀNIA BANGKOK 17 DIES DES DE 1.965 EUR
 ILLES SEYCHELLES 8 DIES DES DE 1.265 EUR
 ZANZÍBAR 9 DIES DES DE 899 EUR

ESTIU 2002

VOL DIRECTE ISTANBUL JULIOL-AGOST
 1 SETMANA A ISTANBUL DES DE 379 EUR
 1 SETMANA A CAPADÒCIA DES DE 439 EUR

VOL DIRECTE DES DE ZURIC 05 - 12 OCTUBRE
 1 SETMANA CIRCUIT,
 PENSIÓ COMPLETA I EXCURSIONS 858 EUR
 TAXES NO INCLOSES

Informes i reserves: OMS, 50 B. Box 696 · 07003 Palma (Mallorca)
 Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42 · <http://www.viajesmartel.com>

Territori d'allò desconegut

CARLOS GARRIDO

**És una evidència.
El món mariner a
penes és acceptat en
l'imaginari oficial de
les Balears.**

Sembla com si tot el que fa referència a la mar continuàs sense formular, abandonat a la memòria oral de diverses generacions que ja es perden.

Fins i tot si acudim al nostre referent més proper, a Catalunya a penes hi ha estudis sobre toponímia marina, llegendes i costums mariners, ni tan sols sobre les peculiaritats de la parla tradicional entre la gent de la mar. En un àmbit geogràfic amb tanta literatura, la mar i la seva gent ocupen un lloc minúscul. A les nostres illes la diferència és

encara més aclaparadora. És clar que per a una determinada visió dels pobles el món rural és molt més estable, sòlid i interpretable que no l'univers de la mar. És més fàcil projectar-se en els mites de terra endins. Reconèixer-s'hi. El percentatge de rondalles de tema agrari ultrapassen, i molt, les escasses mostres del patrimoni llegendari de la mar.

Tal vegada sigui perquè la gent marinera sempre ha estat transfronterera i inestable. Primer corsaris, després naufrags i contrabandistes. Fins i tot en els temps de més tensions geopolítiques, quan entre els segles XVI i XVIII la cristiandat i l'islam combatien durament, els vaixells de les illes arribaven des d'Algèria. Comercien amb l'odiat enemic. Una relació que mai no va arribar a interrompre's. És suficient llegir uns quants processos de la Inquisició, en els quals s'acusa certs mariners de vestir i actuar a la **morisca, tenir harems o abjurar de la seva fe**.

La mar forja un tipus molt especial de relacions humanes. Mai no és tan monolític com l'àmbit rural. Desperta una solidaritat grupal més polièdrica, tramposa, mediterrània. D'alguna manera moltes escenes de l'*Odissea* continuen vives a les poblacions que viuen de la mar (no des del model turístic). Perquè les situacions, mar endins, poc han canviat. Els temes del naufragi, dels passos perillosos, les aigües profundes, els cants de sirena continuen vius en la subconsciència. També, les seves llegendes. Resulta curiós que a les Balears i a les Pitiüses, on la mar hauria de ser una presència mítica permanent, ocupi en canvi un lloc secundari.

Només una sèrie de temes universals, repetits en moltes tradicions diferents, han passat a la literatura. Com el peix portentós –el famós peix Nicolau–, les ciutats engolides per les aigües –la ciutat de Parella al canal de Menorca–, les campanes que sonen a la mar –Santa Eulària des Riu–, el dia de l'any propici perquè s'ofeguin els imprudents, algun vaixell fantasma, animals desconeguts i monstrosos –en aigües de Cabrera–, les bruixes que volen des de lluny per reunir-se en coves dels penya-se-

gats –a la serra de Tramuntana–, i un curt etcètera.

Passa el mateix amb la riquesa toponímica. Hi ha ben poques explicacions a noms tan fascinants com els Cavalls Bernats, que alguns adscriuen a una genealogia de *carall* amb precedents grecs. O l'enigma viu des Vedrà, tan majestuós i vigilant, que tal vegada procedeixi de *veterum* ('veterà, antic') i es remunti a una llunyà nom púnic. Com ocorre amb Tagomago. I és que la mar és el territori d'allò desconegut, on els signes geogrà-

fics que tant ajuden a definir identitats es dilueixen en una planícia imprecisa d'horitzó i de boira. A la mar, els marcs de referència són molt confusos. L'home està sol amb ell mateix i amb el seu destí. Sense la pertinença amable de l'habitant de terra endins, per a qui la terra és mare, amiga i protectora. La mar no té amics, repeteixen les frases fetes.

Misteri per si mateix, és difícil d'abastar o d'explicar. Fins i tot les seves llegendes tenen aquest color aliè, fort, oceànic del peix a la barca.

EL MIRALL

amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

Xavier Pastor: «Un museu marítim ha de recollir la història i els objectes d'aquí»

ANTONI OLIVER

Xavier Pastor, com a professional de la mar que ha estat molts d'anys a l'Armada, té una il·lusió: que Mallorca pugui comptar amb un museu marítim.

Xavier Pastor, com a professional de la mar que ha estat molts d'anys a l'Armada, té una il·lusió: que Mallorca pugui comptar amb un museu marítim. Ha estat president de l'Associació d'Amics del Museu Marítim i és un expert en el tema. Coneix museus de tot el món i troba que el principal és que si es vol fer un museu a Mallorca sigui de coses del país que ajudin a entendre la història important que té Mallorca en relació amb el mar.

—Per què havent tingut un museu marítim, encara que petit, ara és tan difícil tornar a tenir-ne un altre?

—El Museu Marítim era on avui és la capella del Consolat de Mar, ara per ara, seu de la presidència del Govern autonòmic. Quan varen començar les obres de reforma, s'avisà la gent que havia dipositat coses allà perquè les pogués retirar. El contingut era bastant important si es té en compte el poc espai que tenia reservat. Quan vaig començar a treballar-hi, vaig fer-ne un inventari, i així va acabar tot. Quedaren coses també a la Misericòrdia i després va ser quan nosaltres vàrem constituir l'Associació d'Amics del Museu Marítim, que al principi va comptar amb la Lliga Naval Espanyola i més gent, però després tot això es va difuminar. Més endavant, algunes coses es varen dipositar al Museu de Mallorca. Hi ha hagut moltes iniciatives per refer el Museu Marítim. Jo m'he entrevistat amb tots els regidors de cultura de Palma i tots els consellers de Cultura per tractar aquest tema. Fins i tot varen fer un projecte de museu, crec

que era en l'època que governaven els socialistes a Cort.

—Heu organitzat exposicions?

—En l'època del Consell Interinsular es varen fer dues exposicions impulsades per Antoni Borràs a la Llonja, que varen ser un luxe, i jo volia convertir-les en biennals, no tan sols del modelisme sinó del patrimoni marítim, perquè hi va haver pintura, quadres molt significatius, va venir gent del Museu Naval de Madrid, de Barcelona varen enviar coses...

—Les darreres notícies són que s'intentarà fer a Sóller?

—Fa poc temps, Jaume Enseñat m'ha comentat aquest tema. Jo el conec molt i han fet treballs basant-se en un model que tenien ells i hem estat molt amics. Jo no hi he volgut intervenir, però a mi no m'han dit res. Ara sembla que es volen fer museus diferents. Però s'ha de tenir en compte que els elements que tenim a Mallorca són mínims.

—Queda poca cosa.

—Ha desaparegut la flota de pailebots. El comerç que es feia aquí era de sectors, però no hi havia línies regulars. Per exemple, a les costes de Noruega, als magatzems de les línies regulars que anaven a Orient, s'han utilitzat per fer museus marítims els testimonis fefaents que hi havia allà. Aquí no tenim res, es pot anar al moll vell i no hi ha res. Es va parlar de l'edifici de Trasmediterrànea, però crec que és un error demanar-li a una empre-

sa un edifici. En el seu moment es va fer un projecte per fer un museu actual a la Junta del Port, pensant que la Junta es traslladaria a l'edifici de Trasmediterrànea. Ara, no se n'ha tornat a parlar. L'únic edifici del qual es va parlar seriosament va ser del de ses Voltes. Després es va fer un projecte al Baluard de Sant Pere, amb un fons dels treballs de Joan Llabrés Bernal, Joan Pou Muntaner i Mascaró Passarius, que varen fer tasques importants, però sempre ha estat un fracàs. Jo crec que la base del museu podrien ser els béns que té l'Autoritat Portuària a Portopí. Però l'Autoritat Portuària, en l'actualitat, no està disposada a invertir en el Museu Marítim, i això m'ho ha deixat clar l'actual president. Després vaig demanar el rentador de Santa Catalina i no vàrem aconseguir res.

—Quins models de museus hi ha?

—Hi ha, d'una banda, els museus nacionals, com el de Londres; o el de Madrid o Barcelona, en el nostre àmbit. Però aquests tipus de museus es troben a Copenhaguen; a Amsterdam; a Rotterdam, on jo vaig treballar per fer la coca de Mataró que ara és al Museu Marítim de Barcelona; a totes les capitals europees, i a tota la costa de Noruega, Dinamarca o mar del Nord. Hi ha uns altres museus, de caràcter més antropològic, en què grups de pescadors, per exemple, fan demostracions de com pescaven la gambeta d'esca a cavall, arrossegaven uns arts... Aquest tipus de pesca ara està prohibida, però només es fa per a demostracions. Quan han pescat les gambetes les bullen i et conviden a una cervesa. També hi ha museus, per exemple, dels antics motors. És a dir, hi ha molts de tipus de museus. El secret per fer un museu d'aquest tipus, un petit museu, és que estigui basat en voluntaris. A Sidney hi ha un museu marítim gran, però que també està basat en el voluntariat; i a Amèrica del Nord també hi ha més de tres-cents museus que estan muntats sobre

aquest sistema. Cap d'aquests museus té ajuda de l'estat. Jo som amic del director del Museu de la Balea que hi ha al nord de Connecticut i és un museu petit amb gran riquesa de material. Han col·leccionat models de baleners, una gran biblioteca, objectes d'ivori; un no pot comprendre per què no es fa una cosa així. Ara bé, en això hi contribueix molt que el poble americà és molt propens a fer aquestes coses: donacions, treballar amb voluntariat, etc.

—Vàreu intentar recuperar el xabec, una embarcació tradicional mallorquina.

—En primer lloc vàrem aconseguir que Fodesma posàs una escola de mestres d'aixa, que va ser un fracàs. Intentàrem recuperar el llaüt, però la veritat és que l'han desvirtuat, perquè l'han plastificat o hi han posat una banyera darrere, etc. Després vàrem intentar que es fes un xabec, basat en plànols antics. Jo mai no he pensat en mi mateix per dirigir un museu, però sí per fer feina. És fonamental trobar un lloc i crear un ambient. Es pot reproduir un taller de mestres d'aixa, després hi ha la *Balea*, hi ha moltes coses. Es poden fer restauracions. S'hauria d'arribar a un acord amb determinades instituci-

ons, per exemple, en el tema de cartografia. La col·lecció March té molta cartografia mallorquina i una part s'hi podria dipositar, després hi ha d'haver una secció bibliogràfica. També hi ha la col·lecció Planes, que la va comprar Bartomeu March, de qua-

deixat res. Només amb l'elecció del tipus de museu es pot fer una memòria, també hi ha el tema de la pesca. Aquí hi havia un mestre xarxer que era important, havia fet una sèrie de maquetes de pesca a escala. Per exemple, al museu de Dinamarca hi havia

unes vitrines que imitaven la mar i maquetes de les embarcacions i els aparells de pesca.

Això es pot fer

sense gaire complicació. Hi ha persones que fan una tasca de conservació, com l'Associació de Vela Llatina, que han fet inventaris per impulsar les restauracions. Però les restauracions s'han de fer bé, han de ser fidels. Ara, per exemple, restauren un aparell de vela llatina i a l'escota, en lloc de ser d'un cap únic, hi posen una politja multiplicadora, o unes antenes que no són les clàssiques. Les restauracions s'han d'ajustar a la realitat i han de ser fidels i això està legislat per la Unesco. Una institució que es fa per restaurar el patrimoni ha de preveure aquests aspectes. S'ha de ser molt estricte. Per exemple, l'arqueologia submarina és un altre tema. Jo vaig està a la campanya de Lamboglia, que va venir a veure el que es podia recuperar de les restes de l'illa del Sec. Un buc de l'Armada va utilitzar un explosiu per rompre una escorça que tenia damunt i va ser un desastre.

—S'han estudiat gaire aquestes restes?

—Sí, però només el contingut, les àmfores; el buc no està estudiat. Els americans han fet reconstruccions de res-

tes de naufragis a la costa de Turquia. Ara, aquest estudi del Sec està dedicat a les àmfores, però això de les àmfores ja està tot estudiat i classificat, el que és veritablement important és reconstruir un buc. La veritat és que no tenen mitjans i es treuen el tema de sobre dient que aquesta és una embarcació possiblement d'unes característiques determinades i ja està.

—Quin paper podria tenir la UIB en aquest museu?

—La Universitat hi hauria de tenir un paper. Com es justifica que la Universitat de les Illes Balears no tingui un departament dedicat a la mar? És impensable. S'han organitzat jornades dedicades a la mar, per exemple, a l'Estudi General Lul·lià. S'han fet algunes coses concretes. Som pessimista, perquè som realista, i serà difícil fer això. Les possibilitats de fer el museu? No hi veig un interès real. Abans de fer un projecte ja es parla de qui en serà el director. Hi ha hagut projectes un poc fora de lloc. Aquí va venir un senyor i va fer una proposta que recollia des dels fenicis fins a un submarí atòmic. Però s'ha de fer un museu amb les coses d'aquí. Per exemple, els xabecs de Barceló. Hi ha hagut mallorquins que varen anar a Toló a construir xabecs per als francesos. La veritat és que s'han investigat algunes coses, però resta molt per fer. Jo vaig fer una cronologia en què explicava un poc la història dels xabecs, sense entrar en temes d'estructura. La veritat és que hi ha molta feina per fer i, si s'ha de fer un museu, el principal és que conti coses d'aquí, que sigui un museu que expliqui la història d'aquí.

«La base del museu podrien ser els béns que té l'Autoritat Portuària a Portopí»

dres de vaixells i que és important. A més hi ha el material de Portopí, que depèn de l'Autoritat Portuària.

—Al Consolat queden coses?

—Queden els models d'un xabec i d'una fragata, i unes quantes coses més. També hi ha tot el que tenia la primitiva Escola de Nàutica i part d'aquest material va ser recollit per la Cambra de Comerç. També hi ha material dispers al Club Nàutic de Palma, a s'Arenal hi havia un model molt bo.

—Els Amics del Museu Marítim també fan una revista.

—Molt bona per cert, hi havia publicades coses molt interessants, sobre tot de comerç marítim.

—Quin criteri museístic hauria de tenir aquest hipotètic museu?

—El criteri, la base, han de ser models representatius d'aquí, s'hauria de reflectir la vida marítima del país, les drassanes que hi havia aquí no han

Roldan
Cream espais per conviure

Eusebi Estada, 66 - 68 - 07004 Palma
Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667
Internet: <http://www.roldan.es>
E-mail: roldanib@roldan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

XXIV Premis BALDIRI REIXAC

PREMIS A LES ESCOLES

14 premis de 3.300 € cadascun

ACIS Artur Martorell
de Barcelona

Col·legi Cardenal Vidal i Barraquer
de Cambrils (Baix Camp)

Florida Centre de Formació
de Catarroja (l'Horta, País Valencià)

CP Pere Casanovas
de Ciutadella (Menorca)

CEIP Mare de Déu de la Muntanya
d'Esparreguera (Baix Llobregat)

CEIP Josep Pallach
de Figueras (Alt Empordà)

CP La Ginebrosa
de La Ginebrosa (Baix Aragó, Aragó)

CEIP Provençana
de l'Hospitalet de Llobregat (Barcelonès)

CEIP El Cabrerès
de l'Esquirol (Osona)

IES Mossèn Alcover
de Manacor (Mallorca)

CP Montcabrer
de Muro d'Alcoi (El Comtat, País Valencià)

Col·legi St. Josep
de Navàs (Bages)

CEIP Marcel·lí Domingo
de Roquetes (Baix Ebre)

Escola Bressol Els Minaïrons
de Tremp (Pallars Jussà)

Els 1000+1 contes de segon

Alumnes de 2n de cicle inicial de primària
de l'Escola Casals-Gràcia, de Manlleu

Els aliments. La dieta mediterrània
Alumnes d'educació infantil de l'Escola
Ausiàs March, d'Albalat de la Ribera

Els dinosaures que hem estudiat
Alumnes de 2n de cicle inicial de primària
del CP Sant Jaume, d'Almoinès

CICLE MITJÀ I SUPERIOR

Expedició catalana a l'Antàrtida
Alumnes de 4t, 5è i 6è de primària del CEIP
Lluís Maria Vidal, d'Agullana

Els jocs d'abans
Alumnes de 4t de primària de l'Escola
Vedruna, d'Artés

**Un tomb per l'entorn. Recull de sortides
pels voltants del nostre poble**
Alumnes de 5è i 6è de primària del CEIP
Sant Jordi, de Navàs

Gaudi
Alumnes de 6è de primària del CEIP Rubió
i Ors, de Reus

Filòjoc
Alumnes de 3r i 4t de primària de l'Escola
L'Horitzó, de Barcelona

Web-La Patum de Berga
Alumnes de 6è de primària de l'Escola Mare
de Déu del Carme, de Berga

Els grallers
Alumnes de 5è de primària del CEIP Cor
de Roure, de Santa Coloma de Queralt

Contes a la vora de... La Farga
Alumnes de 6è de primària del CEIP La
Farga, de Salt

**Les fonts històriques del segle XVIII i XIX
de la ciutat de Lleida**
Alumnes de 6è de primària del CEIP
Pràctiques II, de Lleida

I després fou la forma
Alumnes de 5è de primària del CEIP Nostra
Llar, de Sabadell

ESO

Jeroglífics i Mossèn Cinto, alumnes de 2n
d'ESO,
Estimat Miquel, alumnes de 1r, 2n, 3r i 4t
d'ESO,

Contes per a l'hora de les postres, alumnes
de 1r, 2n, 3r i 4t d'ESO,
de la Secció d'Ensenyament Secundari
Fonts del Glorieta, d'Alcover

Viatgem al món dels llibres
Alumnes de 1r i 2n d'ESO de l'IES Jaume
Huguet, de Valls

Festes del Bages
Montserrat Ribera i Parera, alumna de 2n
d'ESO de l'Escola La Salle, de Manresa

Llepolies del llenguatge
Alumnes d'ESO de l'IES Gabriel Ferrater,
de Reus

**Terra Baixa (activitats per a conèixer el
món del teatre)**
Alumnes de 3r d'ESO de l'IES El Cairat,
d'Esparreguera

El drac de na Coca
La mà del moro
Alumnes de 2n d'ESO de l'IES Son Pacs,
de Son Sardina

**De l'ou a la guatlla (cria artificial
d'Excalfactoria chinensis)**
Àxel Andrés i Daniel Delgado, alumnes de
4t d'ESO de l'Escola L'Horitzó, de Barcelona

**Les fonts dels nostres avis. Les nostres
fonts**, alumnes de 1r d'ESO,
**El Modernisme a través del nostre entorn
proper: el cas d'Olot**, alumnes de 3r d'ESO,
del Col·legi Cor de Maria, d'Olot

Sempre plou sobre mullat

Maria Cat i Peláez, Ana Escudero i Riscado
i Roser Mallorquí i Díez, alumnes de 3r
d'ESO de l'Escola Les Alzines, de Girona

Mons inventats
Alumnes de 1r d'ESO de l'Escola Gavina,
de Picanya

Adolescents en perill
Alumnes de 2n d'ESO de l'IES Thos i
Codina, de Mataró

Recordant la postguerra, Mariona Selga i
Guibernau,
La postguerra: època de mancances,
Chelo Segura i Guzmán,
alumnes de 4t d'ESO de l'Escola Tabor, de
Santa Perpètua de Mogoda

L'Ocell i el seu malefici (llibret escènic),
alumnes de 1r d'ESO,
L'adolescència a través de la literatura,
alumnes de 2n d'ESO, del Col·legi Santa
Joaquima de Vedruna, de Terrassa

BATXILLERAT I FP

Procés d'elaboració del vi
Anna Vilà i Viudez, alumna de 2n de
Batxillerat del Col·legi Claret, de Valls

El llenguatge polític
Jordi Baró i Ruibal, alumne de 2n de
Batxillerat de l'IES Gaudí, de Reus

**De la cantarella a la Salve i campanes al
vol: cançonera i campaneria a les Borges
del Camp**
Rosa Pàmies i Vilà, alumna de 2n de
Batxillerat de l'IES Joan Guinjoan i Gispert,
de Riudoms

60 esglésies romàniques de l'Alt Empordà.
**Descripció arquitectònica i estat de
conservació**
Sara Pliera i Pàramo, alumna de 2n de
Batxillerat de l'IES Costa i Llobera, de
Barcelona

Què hi ha de mitològic en el món actual?
Naiara Álvarez i Ayúcar, alumna de 2n de
Batxillerat del Centre d'Estudis Montseny,
de Barcelona

25 anys del diari Avui
Marçal Sarriats i Ferrés, alumne de 2n de
Batxillerat de l'Escola Pia de Nostra
Senyora, de Barcelona

Berga a l'any 1936
Pere Galceran Roca i Clotet, alumne de 2n
de Batxillerat de l'IES Vila de Gràcia, de
Barcelona

**Nomenclàtor de Santa Coloma de
Gramenet**
Marta Calvo i Padrós, alumna de 2n de
Batxillerat de l'IES Ramon Berenguer IV,
de Santa Coloma de Gramenet

Al peu de la lletra
Alumnes de 1r de Batxillerat de l'IES Can
Puig, de Sant Pere de Ribes

Informes a 4 veus
Alumnes de 1r de Batxillerat de l'IES La
Garrotxa, d'Olot

Radiografia del Pont Vell
Marta Guardiola i Garcia i Natàlia Hurtós i
Vilarnau, alumnes de 2n de Batxillerat de
l'IES La Garrotxa, d'Olot

**Estudi de les algues de les fonts
d'Argentona**
Marta Mena i Valdearcos i Sebastian
Comerón i Limbourg, alumnes de 2n de
Batxillerat de l'IES Argentona, d'Argentona

**Les successions de la família propietària
del Mas Tortadès**
Helena Clarasó Collbatallé, alumna de 2n
de Batxillerat de l'Escola Escorial, de Vic

No et cremis!
Marcel Boix i Alberich, alumne de 2n de
Batxillerat de l'IES Guindàvols, de Lleida

El parlar de Massalió
Núria Manchado i Puchol, alumna de 2n
de Batxillerat del Col·legi Sant Pau Apòstol,
de Tarragona

CICLES DIVERSOS

La mar Mediterrània
Alumnes d'educació infantil i primària del
CEIP Les Moreres, de Les Pobles

KORE, música en un món de poesia
Alumnes de 1r i 2n cicle de grau mitjà de
l'Escola Municipal de Música Robert
Gerhard, de Valls

escola pia @ com
Alumnes d'ESO i Batxillerat de l'Escola Pia,
d'Igualada

Menjars bons, menjars diferents
Alumnes de tots els nivells del CEIP Maria
Borés, de La Pobla de Claramunt

**Any Europeu de les llengües. Contribució
de l'IES El Cairat**
Alumnes de tots els nivells de l'IES El Cairat,
d'Esparreguera

**Estudiem llengua amb el vídeo. Juguem,
divertim-nos! Una experiència amb
castellanoparlants**
Alumnes de 5è i 6è de primària i 1r i 2n
d'ESO del CP Argentina, de Benferri

**El Poema de la rosa als llavis: traduït i
recitat en 29 idiomes**
Alumnes de 1r a 5è de l'Escola Oficial
d'Idiomes Barcelona-Drassanes, de
Barcelona

Llibre Col·lectiu En Berto, el gegant
Alumnes d'educació infantil i primària del
CEIP Germanics Bertomeu, de Mataró

Els tres amics
Alumnes d'educació infantil i primària del
CEIP Francesc Macià, d'Òrrius

Conte de contes
Alumnes de tots els nivells del CEIP La
Monjoia, de Sant Bartomeu del Grau

La diversitat
Alumnes d'educació infantil i primària del
ZER Baix Gaià, de La Riera de Gaià

Paisatges de Sagarra
Alumnes de tots els nivells del CEIP
Mediterrani, de Tarragona

EDUCACIÓ ESPECIAL

Taller cuina "Can Eladi"
Alumnes de 9 a 16 anys del CEIP Eladi
Homs, de Valls

Comitè organitzador
Joan Triadú i Font, *President*
Montserrat Carulla i Font,
Josep González-Agàpito,
Rosa Boixaderas i Sàez,
Carme Alcoverro i Pedrola,
Joaquim Arenas i Sampere,

Jurat
Carme Alcoverro i Pedrola
Rosa Boixaderas i Sàez
Maria Isabel Espinosa i Bort
Filo Farré i Anguera
Josep González-Agàpito i Granell
Jordi Martí i Feixes
Joaquim Monclús i Llorens
Marta Puig i Sabanés
Antoni Solé i Bonet

Si voleu més informació consulteu
la nostra web
www.fundaciojaumeprimer.org

Premis Baldiri Reixac
Aribau 185 - 08021 Barcelona
Tel. 93 200 53 47

PREMI A MESTRES I PROFESSORS

El Jurat ha decidit no adjudicar el
premi i atorgar una **menció especial**
dotada amb 3.000 € al treball

**L'escriptura del jo. Una proposta
d'educació intercultural
i tractament de la diversitat**
del qual són autors Jordi Carreras de
Cabrera i Maria Fernández i Pou, de Girona

Per l'oportunitat d'una experiència
d'escriptura autobiogràfica a l'escola,
desenvolupada des de fa uns anys en
diferents centres, que presenta gran varietat
de recursos i suggeriments metodològics
engrescadors, que contribueixen a fer
descobrir als alumnes la pròpia identitat,
la memòria individual i la familiar.

PREMIS ALS ALUMNES

60 premis de 600 € cadascun

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL

Tots plegats fem...
Alumnes d'educació infantil i cicle inicial
del CEIP Mare de Déu del Remei, d'Alcover

Quins experts!
Alumnes de P5 d'educació infantil de
l'Escola Vedruna, de Salient

Còmics vius
Alumnes de 1r i 2n de cicle inicial de
primària del CEIP Mare de Déu de
Montserrat, de Súria

Petites, grans investigacions
Alumnes d'educació infantil i cicle inicial
del CEIP Castell Ciurol, de Molins de Rei

Matemàtiques
Alumnes de 1r i 2n de cicle inicial de
primària del CEIP Rocafonda, de Mataró

**L'únic circ català: el circ Raluy i el seu
pallasseo Lluïset**
Alumnes de 1r de cicle inicial de primària
de l'Escola El Turó, de Mataró

Miquel Deyà Palerm

l'educació, una forma d'entendre la vida del mestre

MANEL SANTANA I MORRO

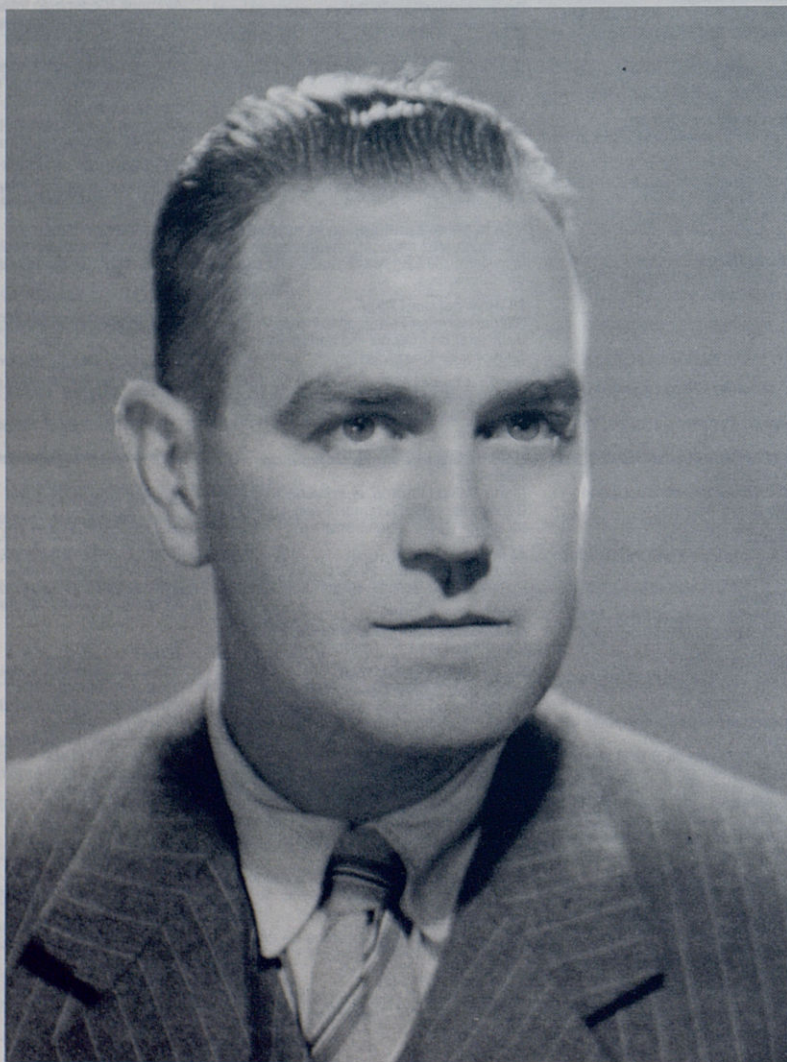
Semblança

El decenni dels trenta, i especialment els anys de la Segona República espanyola (1931-1933), foren ben dinàmics en el món educatiu. Aquesta temàtica ha estat objecte de magnífics tre-

balls que analitzen aspectes diversos d'aquell període, com les construccions escolars, l'ambient pedagògic de l'Escola Normal, la renovació pedagògica, etc. Un d'aquells mestres que deixaren un empremta molt important fou Miquel Deyà Palerm (Palma 1908-1993).

Miquel Deyà inicià els seus estudis al Colegio Palmesano Católico, a continuació a l'Escola Annexa de Pràctiques i després a l'Escola Normal de Magisteri i al Museu Pedagògic Provincial, que, sota la direcció de Joan Capó, organitzava moltes activitats formatives. L'ambient en el qual es va moure, les influències i lectures d'aquell període, així com les seves inquietuds personals perfilaren el tarannà del mestre: un entusiasta del moviment catòlic, un home obert a la innovació pedagògica i al foment de la llengua catalana.

Les seves primeres passes en el món de la docència foren al municipi de Consell, el 1930. Això coincidí amb un moment en el qual el poble experimentava moltes transformacions, tal volta els canvis més importants que s'havien produït mai a la vila: la pluralitat ideològica i el debat públic al voltant de les reformes introduïdes pel Govern republicà, especialment en l'àmbit laboral i educatiu. És a dir, Deyà es trobà una societat que es debatia

entre la continuïtat i el canvi, entre els partidaris i els detractors de tot allò que resultava nou. Precisament, quan feia poc temps que hi era, l'Ajuntament de Consell inaugurà un nou edifici escola, molt més funcional que els anteriors que hi havia hagut, cosa que permeté al mestre treure'n el màxim profit pedagògicament.

Així, i de manera ben decidida, Deyà exercí de dinamitzador cultural, especialment mitjançant la revista escolar *Consell*, que aparegué el 1934 i de la qual sortiren 34 números de periodicitat mensual. De fet, el que resulta més interessant d'aquesta experiència educativa és la implicació que aconseguí tenir dels alumnes en el procés d'elaboració de la revista. L'aparició d'aquesta publicació no era una casualitat. Miquel Deyà, a Consell, féu realitat un projecte que es començà a gestar el 1933 a Barcelona a l'escola d'estiu de l'Escola Normal de Barcelona de la Generalitat de Catalunya. Allà s'exposava el material pedagògic que implica el mètode de Freinet de la impremta a l'escola.

Aleshores foren moltes les famílies de la Vila que s'engrescaren a aconseguir diners per adquirir una impremta, fet que es féu realitat el 10 de març de 1934 amb l'aparició del primer número de la revista escolar.

Ara bé, la tasca pedagògica d'aquest mestre no s'aturà aquí. En el procés d'ensenyament que aplicà es basà en la comunitat de treball, en què l'observació, el càlcul, la lectura,

l'escriptura, l'expressió oral, el dibuix i els treballs manuals eren aplicats en qualsevol punt del programa. En aquest projecte educatiu, el foment de la llengua catalana tenia un paper ben destacat. De fet, Miquel Deyà s'integrà en l'Associació per a la Cultura de Mallorca, en què estigué directament implicat en la comissió delegada de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Aquesta pretenia crear un estat d'opinió favorable a l'extensió del decret de bilingüisme i la creació de càtedres de gramàtica, geografia i història mallorquina.

Heus aquí la singularitat d'aquest mestre, obert a l'aflorent i la divulgació de nous aires pedagògics i partidari de regular en el món escolar la llengua materna, fets que mai no obstaculitzaren la seva convicció i el seu compromís amb el catolicisme actiu i militant en el període republicà.

Cal dir que aquest compromís amb el moviment social catòlic era important. Deyà era membre de la Congregació de Maria Immaculada i Sant Lluís de Gonzaga de Palma. En aquesta organització Miquel Deyà ocupà càrrecs de rellevància i les seves activitats se centraren en la formació de catequistes.

El seu compromís amb el català provocà que fos investigat per les autoritats depuradores del magisteri en iniciar-se la Guerra Civil. De fet, l'expedient de depuració conté com a principal acusació la seva participació en el moviment mallorquinista anteriorment esmentat i la confecció de la revista

Consell, en la qual molts dels articles eren escrits en llengua catalana. Per a les noves autoritats, el seu paper especialment actiu a favor de la religió i l'associacionisme catòlic no era suficient per no acusar-lo de segregacionista i vinculat al món catalanista. Aquesta investigació va dividir el tribunal que havia de decidir si el sancionava o no. En votació individual –fet que no era gens habitual– es decidí que el mestre no rebria cap sanció. Ara bé, per a molts de mestres el quefer diari mai no va tornar a ésser el mateix que en els anys d'efervescència i d'inquietuds, que s'havien desenvolupat entre l'abril de 1931 i el juliol de 1936.

Al marge de la seva activitat com a mestre i com a resultat de la seva experiència, Miquel Deyà va publicar *Fèlix* (1939); *Tres fiestas infantiles* (1945); *Amb les mans* (1983); *Joan Capó* (1989); *Com és el nostre poble?* (1990), i un centenar de revistes especialitzades, com *Butlletí dels Mestres*, *Atenas*, *Revista de Pedagogia*, *Escuela Española* i *Estudios Lulianos*. El professor Miquel Jaume i Campaner ha dut a terme bona part dels estudis sobre aquest educador. Recentment ha publicat part d'aquesta biografia amb el títol: *Freinet a Mallorca. Miquel Deyà Palerm i l'escola de Consell (1930-1940)*, Lleonard Muntaner Editor, Palma, 2001. En aquest llibre, Miquel Jaume analitza exhaustivament el període que va estar a Consell, sense deixar de banda els anys de formació precedents ni tampoc el context social i polític que envoltà aquests anys.

Ses Puelles
Estudi
de
Perruqueria

Carrer de la Riera, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replanteigs
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

Assaigs de laboratori, el bessó de nous fàrmacs

JOAN FÀRREGUES

Grups de biòlegs i químics de la UIB investiguen diverses línies de ciències de la salut encaminades a la prevenció i a la teràpia contra el càncer, malalties cardiovasculars, càlculs renals, desenvolupament d'antivírics, i a dur a terme estudis sobre la resistència dels bacteris als antibiòtics.

Grups de biòlegs i químics de la UIB investiguen diverses línies de ciències de la salut encaminades a la prevenció i a la teràpia contra el càncer, malalties cardiovasculars, càlculs renals, desenvolupament d'antivírics, i a dur a terme estudis sobre la resistència dels bacteris als antibiòtics.

La recent creació de l'Institut Universitari d'Investigació de Ciències de la Salut permetrà fer investigació en majúscules aprofitant tant els recursos que té la Universitat com els hospitals de la comunitat de les Illes Balears.

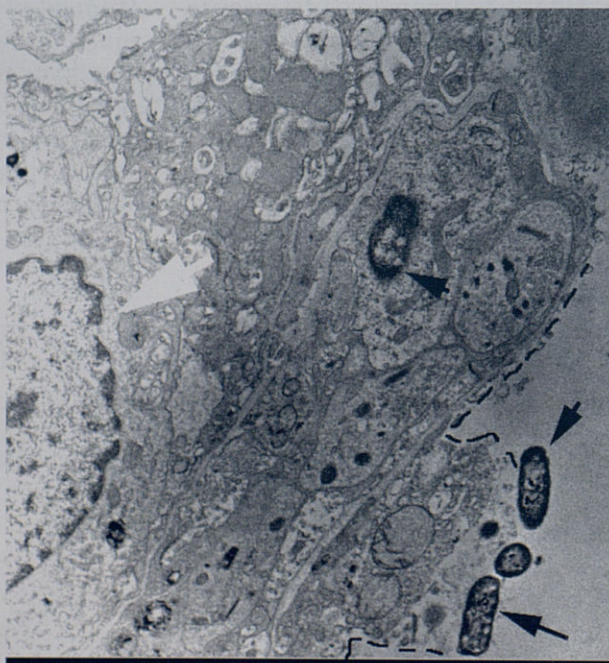
El desenvolupament de nous i eficaços fàrmacs és un repte diari de les companyies farmacèutiques, en què els interessos socials i econòmics s'anteposen a causa dels milions de dòlars que mou aquest poderós mercat. Moltes d'aquestes empreses es beneficien de la inves-

tigació bàsica i aplicada que es fa dia a dia a totes les universitats del món. De fet, és notori que determinats laboratoris o empreses multinacionals financen o cofinancen projectes a determinats grups d'investigació universitaris segons la capacitat humana i tecnològica de cada universitat o grup o com a política estratègica de la companyia. No obstant això, les universitats, independentment de les companyies farmacèutiques, realitzen assaigs diversos en els seus laboratoris (amb finançament institucional) que poden suposar la creació de nous fàrmacs o almenys poden donar pistes per elaborar-los. La Universitat de les Illes Balears (UIB) no n'és una excepció i entre els seus investigadors dels departaments de Biologia i Química es fan assaigs i estudis que podrien acabar tenint aplicacions importants en benefici de la salut humana, sobretot després de la recent creació de l'Institut Universitari de Ciències de la Salut, que tindrà la seu a la UIB i a l'Hospital Son Dureta.

La UIB compta amb diferents grups d'investigació que treballen en aquest camp. Aquests en són alguns exemples.

Fàrmac antitumoral

Un equip de biòlegs de la UIB, dirigit pel doctor Pablo Escribá, ha descobert que les estructures de membrana plasmàtica, anomenades fases hexagonals H_{II} , estan implicades en la senyalització cel·lular, i que la seva modulació es pot aprofitar per dissenyar fàrmacs contra el càncer i contra les malalties cardiovasculars, les quals su-

La figura mostra una fotografia al microscopi electrònic d'una cèl·lula d'epiteli del pulmó humà en la qual ha entrat un bacteri i d'altres estan preparats per entrar-hi (infectar-la).

Equip d'investigació dirigit per Fèlix Grases.

posen la meitat de quasi totes les morts en les societats occidentals, mentre que les tumors suposen entre un 20 i un 30 per cent.

El grup d'Escibá fa investigació bàsica enfocada a l'estudi dels senyals cel·lulars i com aquests senyals són modulats per diverses molècules de naturalesa antivírica. Els senyals cel·lulars són molt importants ja que determinen el control de la pressió sanguínia, el control del cicle cel·lular, que l'ésser dormi o estigui despert, el seu estat d'ànim, la respiració, les funcions integradores, etc. El grup ha descobert que hi ha uns senyals que estan regulats d'una forma que no es coneixia fins ara que és a través de l'estructura dels lípids de membrana. L'aplicació directa que això té és intentar veure l'efecte de diferents molècules que s'han dissenyat o sintetitzat sobre aquesta estructura de membrana o sobre els senyals amb l'objectiu de solucionar problemes patològics. Concretament, el grup treballa en algunes famílies de molècules i s'adreça a patologies tumorals i cardiovasculars. De moment

l'equip té una molècula patentada, a través de la UIB, i estan en negociacions amb una empresa. «El nostre grup ha treballat amb models animals i amb humans i hem vist que aquesta molècula té una gran potència antitumoral», diu Escibá. Els investigadors han tractat un pacient que tenia un càncer en un estat molt avançat, que li afectava els pulmons i el cervell. El pacient havia estat descartat per a qualsevol tractament. Escibá explica que amb el medicament que li subministrà aquest grup de la UIB es va aconseguir eliminar el càncer. En l'actualitat han entrat en el programa tres pacients més.

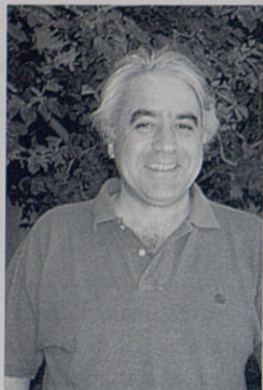
Per a aquest estudi, els investigadors utilitzen els sistemes cel·lulars de cèl·lules canceroses i animals de laboratori amb càncer implantat. «S'ha vist que aquesta molècula té un efecte reductor de la patologia tumoral, bàsicament perquè atura el cicle cel·lular. No és com un

antitumoral, basat en quimioteràpia convencional, que mata qualsevol cèl·lula, especialment les tumorals. El nostre tractament també es basa en quimioteràpia però no té el mateix efecte: en lloc de matar les cèl·lules, el que fa és aconseguir que aquestes no es divideixin. En mol-

S'ha creat l'Institut Universitari d'Investigació de Ciències de la Salut

tes cèl·lules tumorals aquests senyals d'aturada de cicle van acompanyats d'una entrada en mort cel·lular programada i no per toxicitat, fet que fa que aquestes substàncies no tinguin efectes secundaris.

Malgrat que les expectatives són molt bones, aquesta investigació s'avalua pas a pas. La majoria del fàrmacs es torben uns deu anys a sortir al mercat, temps en el qual passen per diferents fases d'avaluació. El treball d'avaluació d'aquest equip es troba en el primer any.

Javier Benedí.

Àngel Terrón, Joan Jesús
Fiol i Àngel García.

Pablo Escribá.

Hipertensió

El grup d'Escribá també ha comprovat que aquest molècula aconsegueix davallar la pressió arterial en rates i també en humans. «Hem injectat aquesta molècula en rates i s'ha produït una davallada de la pressió arterial acompanyada d'una sèrie d'efectes moleculars. És a dir, tenen una potència com a fàrmacs hipotensors perquè produeixen una sèrie d'alteracions de modulacions de regulacions moleculars que justifiquen la seva activitat per tractar la pressió arterial, la hipertensió.

Càlcules renals

La formació de pedres en els ronyons és un altre problema que afecta moltes

persones, especialment a les Illes Balears. El Grup d'Investigació sobre Litiasi Renal i Calcificacions Patològiques, format per investigadors de la UIB i de Son Dureta, fa 15 anys que treballen en l'estudi de la gènesi dels càlcules renals i les calcificacions patològiques amb la finalitat de poder establir amb claredat les bases moleculars d'aquestes patologies

Entre els èxits més destacats aconseguits per aquest grup d'investigació, coordinat per Fèlix Grases, catedràtic de la UIB, cal mencionar els estudis bàsics que han permès conèixer distintes etapes inicials en el desenvolupament dels càlcules renals, que en l'actualitat han possibilitat establir per primera vegada de manera integral el mecanisme de formació dels càlcules renals més comuns. Quant a assaigs de

laboratori, s'ha demostrat que el fitat és un dels inhibidors més efectius de la cristallització de l'oxalat i els fosfats càlcics. Els investigadors han comprovat que la ingestió de fitat disminueix el risc litogènic urinari en aquests pacients, és a dir, la formació de pedres. Aquests estudis han possibilitat el desenvolupament d'un preparat dietètic útil per prevenir la formació de càlcules càlcics (oxalat i fosfat). Tots aquests estudis del Grup d'Investigació es troben recollits en més de 200 publicacions, 2 llibres, nombroses comunicacions a congressos, i han permès el desenvolupament de 14 tesis doctorals i 3 patents en explotació. També és molt important destacar que investigadors d'EUA veuen en aquest preparat, elaborat pel grup de la UIB, propietats preventives dels càncers de colon.

Modificació de fàrmacs

Una altra línia d'investigació bàsica que es desenvolupa a la Universitat és experimentar amb ions metàl·lics per crear o modificar fàrmacs que ja es troben en el mercat. En aquest sentit, un grup d'investigació de química biorgànica i bioinorgànica de la UIB, amb la col·laboració de científics de diverses universitats espanyoles i estrangeres, sintetitza molècules noves que podrien ser útils per crear anticancerígens o antivírics. Aquests experts modifiquen les propietats farmacològiques d'un determinat fàrmac, que moltes de vegades és un antiviral molt conegut, i hi incorporen determinats metalls, com per exemple el zinc, que modula i canvia de forma positiva l'acció farmacològica. Els químics han fet proves amb composts d'aciclovir i els cations níquel (II), co-

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipam per a l'aventura

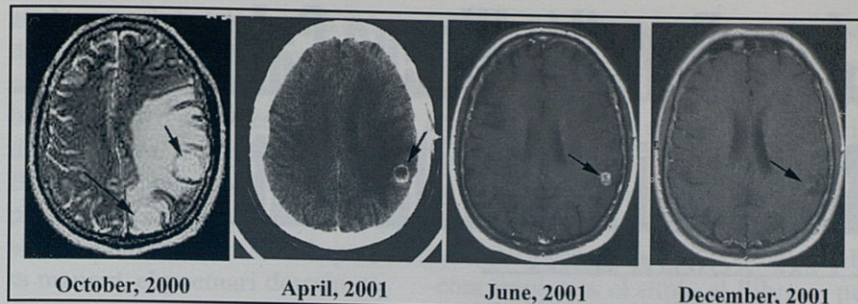
**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

Tumor pulmonar amb metastasi en abdomen, coll i cervell. El càncer es va reduint després del tractament aplicat pel grup del doctor Pablo Escibá.

balt (II) i zinc (II).

Una altra línia que segueixen és el ruteni. Es tracta de sintetitzar i preparar nous composts de ruteni, molt semblants quant a estructura i composició química a altres composts de ruteni que s'estan actualitzant avui dia com a antimetastàtics (antitumorals). Aquests composts es prepararen per primera vegada a Itàlia. L'equip de la UIB intenta fer composts similars quant a composició, però utilitzant molècules orgàniques preparades des del laboratori de la universitat. Els experts consideren fonamental com influeixen les interaccions de molècules orgàniques juntament amb metalls dins un determinat ésser viu, independentment que pugui servir com a fàrmac o no. Així, aquests investigadors preparen i dissenyen molècules que tinguin una part orgànica i una altra d'inorgànica. «La manera en què interactuen els ions metàl·lics entre aquest tipus de molècules ens podria donar certes claus per intentar trobar camins per provar diferents fàrmacs», explica Àngel Garcia Raso, professor titular de Química Orgànica, que juntament amb Joan Jesús Fiol i Àngel Terrón, professors titulars de Química Inorgànica, són els responsables d'aquesta investigació. L'estudi es troba en una fase inicial de laboratori.

Resistent als antibiòtics

Quan una companyia farmacèutica llança al mercat un antibiòtic de forma massiva, automàticament es produeix una pressió contra un o uns quants bacteris, els quals es defensen i intenten tornar-se resistents. Si ho aconseguixen, aquest medicament ja no funciona. El bacteri desenvolupa, per tant, mecanismes de resistència. Per exemple, la sífilis es tractava al principi amb una simple injecció de penicil·lina i en l'actualitat n'és necessària una dosi molt més gran o uns altres antibiòtics.

Per evitar possibles fracassos d'un fàrmac, un grup de microbiologia del Departament de Biologia de la UIB, dirigit per Javier Benedí, estudia els mecanismes que fan que un bacteri sigui resistent als antibiòtics. El paper d'aquest grup és el d'informar les companyies farmacèutiques sobre quins tipus de mecanismes utilitzen els bacteris per protegir-se i fer-se immunes a un determinat medicament o si les propietats d'un antibiòtic poden tenir la capacitat suficient perquè els bacteris no ofereixin resistència.

«El nostre paper és el de funcionar com un sistema d'alerta per a aquestes companyies i avisar-los de fins a quin punt

podrà presentar problemes el medicament. Això serveix a les companyies per millorar l'antibiòtic i que aquest funcioni millor», diu Benedí.

Aquests investigadors organitzen un curs internacional cada dos anys amb el nom de «Mecanismes de resistència als antibiòtics». Es tracta d'un curs pràctic en què s'ensenyen les tècniques que els investigadors utilitzen per estudiar tots aquests aspectes.

L'Institut Universitari d'Investigació

Després de molts d'anys de gestions ja s'ha fet realitat la creació a les Illes Balears de l'Institut Universitari d'Investigació de Ciències de la Salut. Aquest institut compta amb fons Feder d'Europa, amb una partida inicial de 700 milions de pessetes.

L'objectiu d'aquest institut és fer recerca en majúscules sobre ciències de la salut aprofitant tant els recursos que té la Universitat de les Illes Balears com els hospitals de la comunitat. Això permetrà tenir la infraestructura necessària i complementària per desenvolupar nous assaigs clínics per crear nous fàrmacs. Aquesta serà, però, només una de les moltes línies que s'impulsarà. En termes globals, l'Institut Universitari comptarà amb nous aparells d'ús general amb els quals es duran a terme estudis relacionats en microbiologia i immunologia; malalties cardiorespiratòries; el càncer; patologia renal (litiasi renal); alteracions de la nutrició; telemedicina i informàtica aplicada a les ciències de la salut, i estudis epidemiològics i de gestió sanitària. L'Institut tindrà la seu tant a la UIB com a les dependències del l'Hospital Son Dureta.

Embat
Llibres

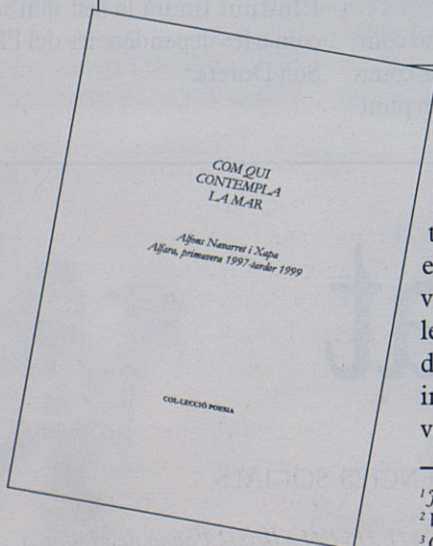
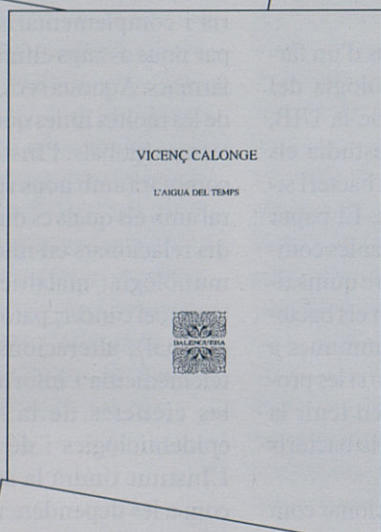
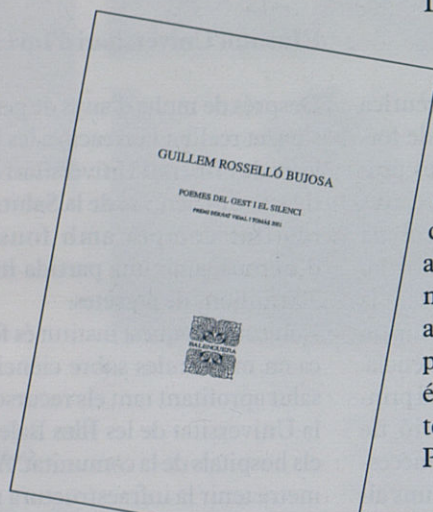
PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

Poetes d'ara(ii): Joan Perelló, Vicenç Calonge, Guillem Rosselló i Alfons Navaret

PERE ROSELLÓ BOYER

Notes literàries

Després de vint-i-dos anys de silenci, Carasses (1997) va suposar el retorn de Joan Perelló a la poesia. El seu darrer poemari, *La set del viatger*,¹ confirma que l'autor de Campos ha estat capaç de continuar la línia innovadora que caracteritzà la seva poesia als anys 70. Amb composicions de forma i d'extensió molt diversa, que abracen des del vers lliure fins al poema en prosa, *La set del viatger* és un dels llibres de poesia més interessants dels darrers anys. Joan Perelló hi reflexiona sobre la poe-

sia i sobre la vida en un exercici de llibertat absoluta, però sense caure en la gratuïtat que sovint caracteritza les provatures experimentalistes. En els textos de *La set del viatger* el poeta equipara l'escriptura i la vida, ambdues enteses com un exercici d'ordenació davant el caos i el no-res de la realitat: el paper en blanc i el desert contemplat des de la finestra són dues metàfores de l'horror existencial al buit insuportable. El viatge és, així, la vida i la poesia esdevé una lluita fallida per recuperar els records, de la qual resten els sentiments de l'absència, la nostàlgia, la indiferència, la consciència de l'efímer, la distància, la solitud, la por a la mort, etc. De la mateixa manera que el viatger sent la necessitat d'ordenar les seves experiències amb l'ajut d'un plànol o anotant els noms dels indrets que visita, la poesia es converteix en un exercici d'ordenació

davant el passat irrecuperable i el no-res inabastable, que desperten el sentiment de la por. Tot defugint els plantejaments sentimentals i romàntics, el poeta es compara a «un artesà / que dissenya llàgrimes». Tanmateix, Perelló fa ús d'abundants sinestèsies i d'una imatgeria brillant, però no gens gratuïta, sempre plena de sentit: la set que abrusa el viatger per abastar el que no tornarà s'equipara a l'escriptura, la cambra de l'hotel suggereix el trànsit i la soledat indefugibles, fets i objectes vulgars (el grill insuportable, el bolero escanyat, la ràdio nocturna, la butaca, etc.) ens transmeten la sensació de pas del temps i de degradació, etc. El resultat és un poemari intens i original, que ens sorprèn alhora per la bellesa i per la profunditat.

Vicenç Calonge, que al llarg dels últims deu anys ha publicat diversos poemaris en edicions gairebé privades, ha demostrat una gran capacitat com a editor i com a organitzador de recitals de poesia. *L'aigua del temps*,² el seu últim llibre, suposa un avanç considerable cap a una poesia més madura, que no ha perdut l'espontaneïtat que caracteritza el tarannà del poeta. El llibre està format per vint-i-sis dècimes, amb versos heptasíl·labs i rima consonant. La utilització d'una forma preestablerta ajuda el poeta a limitar-se i a trobar imatges i rimes noves. Tanmateix, molts de versos segueixen conservant un cert ressò popular, que resulta inevitable atès l'estrofa escollida. Els poemes s'agrupen de dos

¹ Joan PERELLÓ: *La set del viatger* (Mallorca: Editorial Moll, 2001).

² Vicenç CALONGE: *L'aigua del temps* (Mallorca: Editorial Moll, 2002).

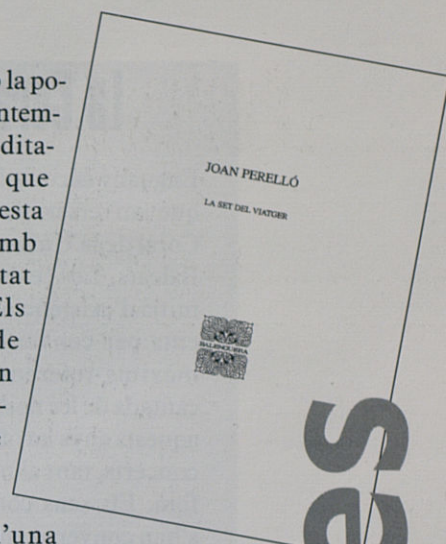
³ Guillem ROSELLÓ BUJOSA: *Poemes del gest i el silenci* (Mallorca: Editorial Moll, 2001).

⁴ Alfons NAVARRET I XAPA: *Com qui contempla la mar* (València: Universitat Politècnica de València, 2000).

en dos sota el títol de cada un dels dotze mesos de l'any, excepte els corresponents al juliol i al desembre, que en tenen tres. A partir d'una frase d'Hildegarda de Bingen, el poeta medita sobre el pas del temps i, més concretament, sobre les edats de la vida. D'aquesta manera, el poemari descriu un camí que comença en la infantesa i es tanca amb la proximitat de la mort a la vellesa. Sovint l'expressió és senzilla, gairebé col·loquial, i ens transmet un missatge clar, que només en alguna ocasió conté una certa dificultat. L'aigua del temps aborda pràcticament tots els temes de la vida humana: l'enyor del passat, la vitalitat de la joventut, el poder alliberador de la bellesa, l'amor, la mort, la llibertat, l'experiència, la meditació, el desig d'una realitat més plena, l'amistat, la vellesa, etc. Per això molts de poemes es poden relacionar amb temes clàssics. Per exemple, la màgia del món de la infantesa (Gner) al poema I («De petit la casa és gran, / el terrat un món, l'escala / un jugar...») dóna pas a l'enyor de l'adult, que al poema II remet directament al tema de l'ubi sunt (...«on són, on, aquelles roses?»). Al XVIII, amb una extraordinària senzillesa, no exempta d'una punta d'ironia, l'autor sintetitza el motiu del beatus ille: «Hora és ja de ser madur, / tenir hort, pensar segur». O al XX apareix el tema de la fugacitat de la vida, el tempus fugit: «Roda el vers. Se'n van els anys? / Tornaran? No. No. Adéu». Per altra banda, la meditació sobre l'escriptura i la poesia esdevé l'altre eix temàtic que travessa tot el volum. Al poema V apareix la reflexió sobre la veritat poètica, en la qual les «mentides» de l'autor «són pols dins la nit del foli / i són set de margalides». Tanmateix, la poesia es converteix en un objectiu vital, car els poemes són per a ell una taula de salvació. En resum, L'aigua del temps suposa la consolidació d'un poeta que, fins ara, ha demostrat una vocació i un entusiasme extraordinaris per la paraula poètica. Amb Poemes del gest i del silenci³

Guillem Rosselló Bujosa —que en deu anys ha bastit una important obra com a poeta i com a narrador— va obtenir el premi Bernat Vidal i Tomàs 2001. En realitat, tal com el poeta mateix qualifica la seva obra en un dels últims versos, més que d'un aplec de poemes —com suggereix el títol— el llibre és un sol poema, subdividit en seqüències. Des del punt de vista formal, la unitat del volum és palesa: a partir d'una combinació de versos lliures, d'una extensió variable, Guillem Rosselló Bujosa basteix un discurs que, com el continuïum de la vida, és una reflexió entorn de diversos caires de l'existència, una meditació sobre l'experiència viscuda que abasta des de la infantesa fins al moment present de l'escriptura: la innocència de la primera infància, la potència arboral de la pubertat, la joventut solcada d'ideals i de somnis, la crisi, la solitud de l'home madur, la trobada de l'amor, etc. Rosselló comença parlant-nos del passat remot habitat per aquells «éssers / que disfressats d'innocències / ens envolten d'acideses des del naixement, / i ens cremen l'anhel». I acaba amb la descoberta de l'amor que omplirà la seva vida per sempre més. D'aquesta manera, el seu llibre sobretot és un càntic d'amor, d'un amor que redimeix i justifica el passat de tota una vida. Entre aquests dos punts el poeta ens descriu un itinerari en què l'angoixa, la por i la mort («la mort que se'n presenta pels corcs dels rellotges») han estat tothora presents. No es tracta d'una biografia dels fets externs, sinó de la relació d'un seguit de sentiments, de «gestos» i de «silencis», que han conformat i han emmotllat la seva vida. Guillem Rosselló Bujosa ens narra aquesta trajectòria amb un llenguatge ric en metàfores, que ens transmet el seu missatge amb tota la potència de la passió. Finalment, Com qui contempla la mar,⁴ d'Alfons Navarret i Xapa, és una col·lecció de vint-i-un poemes que tenen en comú els escenaris o els motius mariners. El títol, altament suggestiu, ens revela que el

poeta concep la poesia com a contemplació o meditació, alhora que realitza aquesta activitat amb una humilitat absoluta. Els poemes de Navarret són fruit de la reflexió sobre l'experiència vital, expressada d'una forma tan tènue que els versos gairebé semblen recitats a cau d'orella, sense estridències de capasta, en la més estricta intimitat. Vaixells, ports, platges, dunes... són els decorats simbòlics que serveixen al poeta de correlat als seus sentiments, records, angoixes, recances, amors, amistats... Navarret fa ús del vers lliure, tot alternant els de gran amplitud sil·làbica amb d'altres força breus, amb la qual cosa sobretot aconsegueix una cadència que concorda amb la subtilitat del significat del poema. No hi falten, però, imatges plenament assolides, brillants per la seva capacitat associativa, en la línia de la millor poesia del segle xx, que algunes vegades ens recorden la Generació del 27 o els poetes mallorquins de la postguerra. Així, ens parla, per exemple, de l'amor salobre, de «les caragoles insolents de mar», de «les cataractes de la rutina», de «les dents de sal», de «dàtils com homilies» o de «les onades, verdes com incendis». Tanmateix, es fa difícil reduir els mestratges rebuts només a uns autors corrents determinats i, en canvi, els poemes de Com qui contempla la mar palesen la lectura de veus com Joan Vinyoli, Emili Rodríguez-Bernabeu, Joan Margarit, Josep Ballester o Vicenç Llorca, als quals cita. Com qui contempla la mar ens anuncia una nova veu lírica que ja ha començat a donar fruit amb altres obres com, sobretot, En blanc (2002), amb el qual va obtenir el Premi Miquel Àngel Riera 2001.

Notes literàries

La Coral de la UIB compleix 25 anys

Enguany es compleix el vint-i-cinquè aniversari de la creació de la Coral de la Universitat de les Illes Balears. Les seves dues dècades i mitja d'existència han estat suficients per convertir-la en un dels màxims referents de la música cantada de les nostres illes. Durant aquests anys ha oferit multitud de concerts, tant al nostre país com a fora. Els seus concerts de Nadal s'han convertit en una cita obligada per a tots els afeccionats mallorquins i ha participat al macroconcerts *Mallorca es presenta*, organitzats per l'Obra Cultural Balear, i al disc *Sons de les Illes Balears*, també produït per l'OCB.

Per commemorar aquest esdeveniment, la Coral de la UIB, dirigida pel seu director i fundador, Joan Company, omplí l'Auditori de Palma, el passat dia denou de maig, amb un concert extraordinari, en el qual se repetí íntegrament el repertori del seu primer concert, es féu una antologia de les peces més significatives que s'han

interpretat aquests vint-i-cinc anys i es presentaren una sèrie d'estrenes de nova trinka. El concert acabà amb la interpretació de *La Balanguera*, himne de Mallorca.

Joan Company i la Coral de la UIB estan en possessió del Premi Gabriel Alomar, atorgat per l'OCB en l'edició de 2001.

El Govern vol impedir que les CA tinguin poder judicial propi

El ministre de Justícia, Ángel Acebes, va presentar una proposta de reforma de la Llei orgànica del poder judicial, el passat dia vint-i-u de maig, que vol, entre altres coses, servir per impedir que les comunitats autònomes puguin crear òrgans judicials propis i que ni tan sols puguin regular les funcions dels jutjats i tribunals. De forma explícita indica que el Tribunal Superior de Justícia és l'encarregat de les resolucions dels recursos d'apel·lació contra les decisions de les audiències provincials, sense que els tribunals superiors de la comunitat autònoma corres-

ponent hi puguin intervenir. Per altra part atribueix la regulació de les funcions de tots els òrgans judicials a les Corts Generals de forma exclusiva i indica que això s'haurà de fer per llei.

Sembla que en aquesta reforma ha pesat la intenció de l'Executiu central de tallar de soca-rel els intents del País Basc i Catalunya de dotar-se de poders judicials propis. I al mateix temps que presentava aquest esborrany amenaçava els jutges i fiscals que gosassin participar en qualsevol d'aquests òrgans creats per les comunitats autònomes.

Vint-i-cinquè aniversari de La Bressola

La Bressola, l'escola catalana de la Catalunya Nord, celebrà el seus primers vint-i-cinc anys d'existència i ho féu el dia dos de juny a Perpinyà amb una gran festa que comptà amb un extens programa d'actuacions: ball de sardanes, cantada de pares de diferents centres, concerts musicals, espectacles per a infants, exhibicions castelleres, cercaviles, tallers, i un dinar multitudinari en el qual participaren persones provinents d'arreu dels Països Catalans.

La Bressola compta amb set centres d'educació infantil i primària repartits per les distintes comarques la Catalunya Nord, on ofereix als pares la possibilitat que els seus fills puguin estudiar en català se-

guint el mètode d'immersió lingüística.

El sistema educatiu francès preveu que els centres educatius que aconseguixin sobreviure durant cinc anys rebin ajudes del Govern, però no els que duen menys temps de funcionament. Per donar suport a La Bressola, especialment durant els primers cinc anys de vida de cada centre, es va crear fa uns anys l'Associació Amics de La Bressola, de la qual formen part diversos ajuntaments, entre els quals n'hi ha quatre de mallorquins, i persones particulars. La seva adreça és c/ de la Mare de Déu del Pilar, 18, Barcelona. El telèfon i el fax són el 932 689 110 i 932 689 112 respectivament.

Èxit del IV Festival de Poesia de la Mediterrània

El dia 15 de maig de 2002, a les vuit del vespre, al pati de la Misericòrdia de Palma, hi havia més de sis-centes persones que escoltaren el concert verbal d'onze poetes en algunes de les llengües més essencials de tota la Mediterrània: Ana Rossetti en castellà, Aziza Ahdiya en àrab, Bernard Heidsieck en francès, Carles Hac Mor en català, Josefa Contijoch en català, Júlia Zabala en català, Manuel Forcano en català, Manuel Marí en català, Maria Josep Escrivà en català, Mohammed Hamza Ghanayem en àrab i Salwa Al Neimi en àrab. La polifonia de les músiques dels poemes i de les veus, les diferents diccions i el clima poètic aconseguiren que la festa verbal fos un plaer per a tothom.

Amb les seves quatre edicions, patrocinades pel Departament de Cultura del Consell de Mallorca, aquest festival ja s'ha convertit en una

Miscel·lània

Joan Bibiloni

«A vegades els polítics practiquen una
desconfiança pagada amb els doblers de tots»

ANTONI OLIVER

Joan Bibiloni és una persona molt coneguda com a músic, però és menys públic el seu vessant com a productor de cantants, compositor de bandes sonores i, darrerament, actor.

Pensa que el que importa és deixar passar els fenòmens mediàtics com «Operación Triunfo» i fer-se un lloc al marge d'això.

Entrevista

Respecte de la societat mallorquina, creu que al mallorquí li agraden massa els doblers i no ha sabut conservar el que ha estat seu, i que els polítics, almenys alguns, practiquen una desconfiança pagada amb els doblers de tots. Al seu parer, aquests trets defi-

-Què fa Joan Bibiloni darrerament?

-Estic col·laborant amb Pep Tossar al Teatre Lliure de Barcelona en una obra que són quatre contes de Tabucchi. Artísticament ha estat essencial i jo en faig la música i col·labor en la interpretació fent un paper en dos dels contes. El director va veure que podia fer un paper i ara

farem l'obra a Madrid en castellà, després d'haver-la fet en català. Hi ha dos fragments de *Conversacions amb Antoni Tabuchi*, dos d'agafats d'*El joc del revés* i un tercer que és el pròleg de *Missatge des de la penombra*. És una obra que dura més d'una hora i crec que és esplèndida. També s'estrena una pel·lícula que és una paròdia de *Harry el*

Brut i l'actor és el Gran Wyoming i s'estrena al juny. A part de defensar la nostra idiosincràsia lingüística, també hem de fer coses en altres àmbits lingüístics.

-Heu fet moltes coses en producció musical, sobretot darrerament?

-Darrerament i no tan darrerament, perquè fa uns anys que em dedic a això i ja és una constant que tal vegada el que fa és hipotecar la meua feina personal. Moltes vegades el que passa és que s'encomana una feina i s'ha de fer, més d'una vegada no pots rebutjar la feina i la fas amb gust i acostumen a sortir feines bones, però a vegades aquell capítol més personal queda un poc apartat.

-Heu produït Antonio Vega de Nacha Pop, Los Pecos, etc.?

«El refugi és una actitud vital que passa per coses essencials»

neixen una situació social i política que sol ser comuna en altres societats. Davant tot això, el refugi és una actitud vital que passa per coses essencials: el plaer, la bona cuina, els cavalls [l'entrevista es fa a l'Hipòdrom de Manacor i davant uns amics manacorins] i el respecte cap a altres opcions de vida.

exo
leta

Gianni Rodari

Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

exo
leta

Gianni Rodari

—Això de Los Pecos em va agradar molt. L'altre dia vaig fer una petita conferència a Ciutadella i havia de parlar d'aquest assumpte de la producció, i el primer que vaig deixar clar, com a declaració de principis, va ser que a mi m'agrada tota la música. M'agrada la música, des d'un pasdoble a Béla Bartók. A mi m'han fet ofertes per produir Tomatito, Antonio Vega, Alejandro Sanz, em convidaren a gravar el disc *Corazón partío*. També em varen convidar a fer un treball amb l'Orquestra Simfònica de Balears de Miquel Àngel Riera. A mi m'interessa tot, és a dir que som un poc com a aprenent de tot i mestre de res. Fins a un cert punt, això és una especialització, generalista.

—També heu fet música de sèries de televisió?

—Sí, com «Silencio roto», «Los trabajos y los días», «Mujeres en la historia», «Viaje en el tiempo», sèries balears —almenys dues o tres—, «Barcelona retall», etc., i també un documental de les coves d'Altamira. He fet la música d'uns dos-cents documentals. I també he produït pel·lícules d'espeleologia, etc.

—Pel seu estudi també ha passat molta gent?

—La veritat és que ja no tenc l'estudi. L'estudi existeix, però el té el meu amic Noel Quintana. Jo he estat un *sofridor* d'idees i per viure a Mallorca he hagut de renunciar a algunes coses. Aquí, a Mallorca, jo tenia una eina bastant potent que permetia que la gent, en lloc de jo anar a ca seva, vingués aquí. Però arriba un moment, tal

com estan les coses, que evolucionen ràpidament; jo necessitava alliberar-me dels compromisos d'estudi, sobre tot de les qüestions de gestió i econòmiques, del dia a dia, perquè això realment hipotecava la meua creativitat com a músic. Jo el que som és un artista i necessit anar per aquí i per allà i no tenir gaires compromisos, i tenir aquesta teòrica benivolguda llibertat, que no existeix, però que la segueixes cercant. De vegades continues cercant aquest esperit bohemi. A posta, fa tres o quatre mesos em vaig desprendre del cinquanta per cent que tenia de l'estudi. De fet, des que no tenc l'estudi ja he produït un disc d'un grup que es diu Una Mica de Son, són gent jove mallorquina. Jo seguiré produint, però quan acabi, me n'aniré i em dedicaré a una altra cosa.

—Com veieu l'ambient musical a

Mallorca?

—Crec que és difícil moure's pertot arreu de la globalització. Avui en dia la indústria discogràfica —que és d'allò del que viu la gent, perquè s'ha de viure de qualque cosa, perquè només de tocar en directe no es viu— té un petit problema. L'empresa privada pot fer el que vulgui i et trobes amb fenòmens d'avui en dia com, per exemple, «Operación Triunfo» i jo supòs que serveixen per a qualque cosa, tal vegada és millor veure això que altres coses, però aquests programes són un termòmetre exacte de quins són els gustos de la gent. Televisió Espanyola va tenir un noranta per cent d'audiència per un festival horrorós i ho dic segons el meu gust personal, no és que em queixi perquè estigui en el negoci. Això és com una espècie d'estampida de búfals, en què si et poses

Opticas

MULTIOPTICAS

**50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI**

carrer dels Oms, 26
Tel. 971 72 15 57
07003 Palma de Mallorca

enmig et deixen planxat. L'actitud més intel·ligent és apartar-se'n, deixar que passin i, en haver passat, mirar de fer un poc de camí. No és una actitud impotent, sinó intel·ligent, sense voler ser preten-sió; crec que, estratègicament, és

duen el negoci, Mainat i compa-nyia, que són amics meus, haurien estat insuportables, haurien domi-nat tot el mercat amb un primer premi d'un festival totalment fora de lloc. Si haguessin guanyat, acom-panyat dels milers de discos que venen, amb un lema d'«Hemos g a n a d o Eurovisión, nosotros», hauria tingut unes re-percussions a les companyies

«He compost la música d'uns dos-cents documentals»

el que s'ha de fer. Això respon la pregunta de com està l'ambient musical a les illes. A Mallorca es fan moltes coses, hi ha molts de grups, una altra cosa és que es man-tinguin o no. Quan et dediques a l'ofici d'escriptor, pintor, músic..., et plantes en cinquanta anys i en-cara no has arribat a poder aixecar una paret de ca teva. Aquesta és la realitat, i aquesta realitat és histò-rica, no és que això sigui ara així. N'hi ha que tenen més o menys sort, els que guanyen, guanyen molt, i de veritat els qui guanyen doblers, ara per ara, són els d'«Opera-ción Triunfo» i els altres no en treuen res. Si arriben a guan-yar aquest festival, no els al·lots que hi han participat sinó els que

discogràfiques i ens trobaríem que tots ens podríem retirar. I et trobes en una situació greu i són aquests búfals: si et poses per davant te'n duen, et passen per damunt amb una força motriu de la qual ells no són conscients.

—Troba que era millor la músi-ca dels vuitanta que la de ara, per exemple?

—En els anys vuitanta hi havia bona música, però ara s'està recu-perant la música dels seixanta i els setanta i ho fa la gent jove. En aquella època, mentre Lluís Llach i Maria del Mar Bonet tenien una mirada més cap al Pirineu francès, jo tenia una mirada cap al món an-

glosaxó. Dins la cançó es fa una recuperació d'això i es tendeix a fer coses que no sonin tan barro-ques, i és bo perquè es crea un com-promís amb l'artista. L'artista, quan entrava en un estudi de gravació, es trobava que hi havia uns ele-ments que deixaven el tema massa bé, però no s'hi veia la sal. Ara hi ha una recuperació d'aquest cert esperit dels setanta.

—El que volia dir és que la músi-ca dels vuitanta a Espanya no s'ha tornat a fer.

—Grups com Radio Futura, Gabinete Caligari, Génesi... és di-fícil que es tornin a veure, però crec que alguna cosa semblant tor-narà a aparèixer. La música és do-re-mi-fa-sol-la-si-do. Les notes són així i no hi ha res per inventar. Aquesta no és una frase de perde-dor, sinó que tot està damunt la tau-la perquè es pugui emprar. Avui en dia hi ha grans artistes que es dedi-quen a fer coses que estan molt bé. El que passa és que el sistema d'in-formació o de difusió no és el cor-recte. Encara que hi hagi uns can-nals més comercials i d'altres més *underground* no deixa de ser agra-dable. No és que menyspreï la in-dústria i el negoci davant de l'art, etc. Som conscient que depèn de mi i el resultat de la feina ja es veu-rà. Un arriba a una certa edat i jo n'he de fer cinquanta, ja va bé, per-què els plantejaments amb l'edat són totalment diferents. Sé que som únic, és a dir, que començ aquí i acab aquí, i en un moment deter-minat les coses es fan per passar gust, el plaer és important. Passes gust, idò va bé; no en passes, uep, alerta. Això és així i de quatre be-neits com jo encara en queden al-guns.

—Com veieu, canviant de tema, el panorama polític d'aquí?

—El veig amb un poc de tristesa. Aquí sí que puc parlar en primera persona i dir que som un de tants decebuts. Això no fa, precisament, que m'hagi convertit en una per-sona especialment més conserva-

dora. Però estic decebut d'una sèrie de coses i crec que és un denominador comú de molta gent com jo. No vull dir de qui estic decebut, però entenc que n'estic de tot l'arc polític. L'Administració està gastant una quantitat de riquesa importantíssima en coses que no s'haurien de fer. No és la meva feina saber administrar els doblers, no sé com es podria fer, perquè el que jo sé fer és afinar una guitarra el millor que puc i no ho faig malament, però crec que hi ha molta gent que es dedica a aquesta carrera política que no hi està preparada. És la meva opinió.

—Trobau que als mallorquins l'únic que els interessa, al cap i a la fi, és fer doblers, parlant així en general. Ja se sap que les generalitzacions no acaben de ser certes.

—Hi ha una greu equivocació a Mallorca, no crec que els mallorquins es diferenciïn de la resta dels habitants del món. Hem tingut una vida relativament còmoda a partir dels anys seixanta i jo, si hem d'anar a cercar na Maria per sa cuina, sent més respecte pels menorquins que no pels mallorquins, perquè han sabut preservar la seva integritat i fer-la compatible amb els altres i amb els trets diferencials. En aquest sentit han fet una bona tasca, encara que, segurament, hi ha més d'un menorquí que està enfadat perquè Menorca sigui Reserva de la Biosfera. Però, en qualsevol cas, tots tenen una consciència bastant més precisa del que és el seu entorn, el sentit de la propietat, el sentit d'arrelament, etc. Si jo hagués estat una persona que hagués tingut terres a Mallorca, vull creure que jo mateix les hauria llogades, però no venudes. Em sap un poc de greu que es vengui la terra.

—El tema de la compra per part dels alemanys, etc.?

—Sí, però no hem de posar la pistola apuntant els alemanys, en tot cas l'hem de girar cap a nosaltres, que som els qui han venut i ells, els qui

han comprat. Si un ven, ven; mentre legalment ho pugui fer, és clar que és una opció, però vull pensar que jo no ho hauria fet. Jo hauria llogat, hauria fet un agroturisme per, al cap de quinze anys, poder tenir-lo per a mi; però aquesta sensació que hi ha terreny que no és nostre em sap greu, sentimentalment. He de dir que grans barbàries urbanístiques que s'han fet a les illes no les han fetes els alemanys, precisament. Per tant, el caràcter mallorquí és com és. Ens interessem més els doblers que cap altra cosa? És probable, per no dir segur. A mi m'interessen altres coses, però necessitem els doblers per viure, es tracta d'establir un ordre de prioritats.

—Hi ha una opinió estesa que el

tema econòmic és el que preval.

—Venim dels fenicis i som una terra de mercaders, això ve implícit en el nostre caràcter, en els gens. Ara el problema no és mercadejar, sinó com es mercadeja i què es mercadeja. Ara bé: també s'ha de dir que les fronteres estan més obertes i no som un poble, com en els anys cinquanta, en què per sortir de l'illa s'havia d'inventar la pólvora, sinó que hi ha més mitjans, i això implica una sèrie d'elements addicionals que són metamòrfics, que canvien la nostra idiosincràsia.

—És clar que la societat ha evolucionat i no discuteix segons quines coses, les qüestions personals, privades, etc.

Toni Catany

L'artista en el seu paradís

Centre Cultural la Misericòrdia

6 de juny - 1 de setembre

Entrada per la capella de la Misericòrdia,
carrer de la Misericòrdia, 2. 07012 Palma

Horari

De dilluns a divendres de 10.00 a 14.00 i de 17.00 a 21.00

Dissabtes i diumenges de 10.00 a 14.00

Entrada gratuïta

Consell de
Mallorca

■ Departament de Cultura

MNAC
MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

CONSELL DE MALLORCA
DEPARTAMENT DE CULTURA

la Misericòrdia
Centre Cultural

—També hi ha una teòrica llibertat d'expressió. Totes aquestes coses, personals, hi són, però crec que en el temps de la República aquests temes de les llibertats individuals i col·lectives ja estaven salvats i que perdérem molt de temps en el franquisme. En el tema dels doblers, probablement, sigui així, i per guanyar un duro hem perdut una teula, és a dir, el territori i l'entorn és bàsic. Tenc entès que fa poc a la zona de Manacor, on ara som, es va vendre una finca que era la més

—Sardenya, Còrsega, això està claríssim. I nosaltres no ens podem oblidar mai que vivim del turisme, residencial o no, des dels anys seixanta, i no podem treure els turistes fora. El sector de serveis és molt important i una majoria de gent fa feina entorn del turisme.

—Ara ens adonam del fenomen, però fa temps que es produeix.

—Sí. Han cercat un lloc que no fos àrab, i ho dic sense connotacions negatives, perquè és gent que cerca sol i llum, facilitat de comunicacions i una estabilitat. Fa més de vint anys a Deià hi havia un pro-

«"Operación Triunfo" és un termòmetre de quins són els gusts de la gent»

gran de Mallorca a un senyor que crec que era un alemany, i aquesta finca ja no era d'un mallorquí, sinó que era d'un madrileny. Som una colònia, acabarem essent els jardins d'Europa.

—De fet, ja es teoritza allò del sud i, concretament, algunes illes de la Mediterrània occidental són el jardí dels països centreeuropeus i hiperboris.

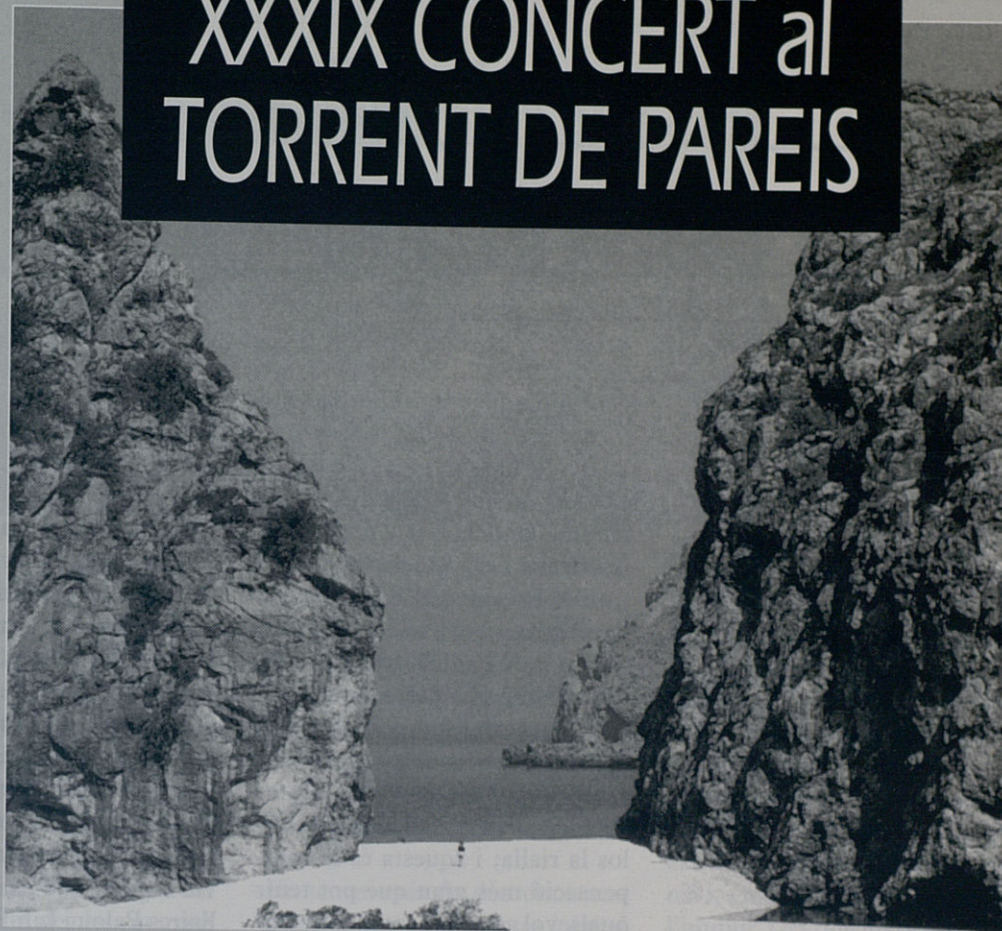
motor, que és el que va fer La Residència, que em va dir que uns anglesos havien comprat una finca de Sóller i, perquè hi va haver un problema amb Franco, que va fer no sé què, es feren por i la vengueren. L'estabilitat política és molt important. Si aquí hi hagués inestabilitat política, el jardí de la Mediterrània no seria Mallorca, no seria on aquests senyors del nord anirien a cercar sol i estabilitat. No se'n van, ara per ara, a Tunísia o

Alger a comprar cases. Aquí tenim bona comunicació, bons serveis i bon clima, i estabilitat social. I a més els surt barat, i pagar cent milions per una casa no els costa res. Tornant al tema polític, aquesta consciència del territori no és un assumpte de dretes o d'esquerrres, tal vegada una persona d'esquerrres hi tingui una sensibilitat específica, potser, però en qualsevol cas no hi ha hagut una conscienciació.

—Com veieu el panorama cultural?

—Sense anar més enfora, crec que les administracions, en l'àrea cultural, dediquen més despeses a personal que a res. I a objectius s'hi apliquen pocs doblers. La majoria de despeses va a personal, edificis, manteniment, etc. Després hi ha una altra cosa i és que a mi m'han posat etiquetes de tot color polític: socialista, del PSM, del PC, anarquista i darrerament semblava que era del PP, cosa que m'és igual, perquè tenc amics al PP com a qualsevol banda. Jo m'he trobat a reunions en les quals dius «Bon dia» i ja estan pensant què vols dir realment quan dius «Bon dia». Què hi ha darrere aquest «Bon dia»? I jo l'únic que he dit és «Bon dia», però la suspicàcia i la desconfiança fan això. M'he trobat amb polítics i persones que fan feina amb polítics i el primer plantejament que tenen és el de la desconfiança. Però resulta que aquesta desconfiança està alimentada amb els meus doblers. I això demostra molt bé com és la nostra societat que, d'altra banda, és extrapolable a qualsevol altra, no dic que siguem millors o pitjors que els altres, però això és el que hi ha i, generalitzant, som conscient del que hi ha i, per tant, vaig una mica a la meua, en el bon sentit de la paraula. Sé que tenc unes aficions, m'agraden els cavalls, un arròs de peix fet a la casseroleta del pescador... I és una actitud vital que ja em va bé, perquè les altres actituds, la cultura del poder, etc. no m'interessen gaire, i no ho dic amb menyspreu, sinó que la meua és una actitud de respecte davant la vida.

XXXIX CONCERT al TORRENT DE PAREIS

I Fagiolini

Dia 14 de JULIOL de 2002 a les 17:30 h

Horis:

Tren de Sóller Sortides de Palma: 8 - 10.40 - 13 - 15.15 h ▪ Tornada: 21 h Tramvia Sóller · Port de Sóller Cada mitja hora
Barques Port de Sóller · Sa Calobra 10 - 11 - 11.30 - 13 - 15 h ▪ Tornada en finalitzar el concert

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

Fundació
"SA NOSTRA"

Amb la col·laboració del
Magnífic Ajuntament d'Escorca

Joaquima Faidella

Tota una vida dedicada a

Els Tres Tranquils

CATALINA FONT I COLOMA JULIÀ

Joaquima Faidella dirigeix el teatre de putxinel·lis Els Tres Tranquils, un teatre infantil per a petits i grans creat l'any 1900 per son pare, Antoni Faidella.

Na Quima ens conta que quan només tenia quatre mesos ja es va introduir en el món de l'espectacle dels titelles. Aleshores tota la família Faidella feia el muntatge i realitzava l'espectacle, que tenia lloc a la plaça d'Espanya de Barcelona.

Son pare, A. Faidella, construïa els titelles amb una pasta especial de fusta i també feia els teatrets. Aquesta família de titellaires ha aconseguit l'art de saber captar l'atenció dels infants, de provocar-los la rialla; i aquesta és la compensació més gran que pot tenir qualsevol artista: gent que escampa la seva fantasia i habilitat pels pobles i ciutats. Per això hem parlat amb Joaquima Faidella, filla del gran artista que fou Antoni Faidella, el qual va viure i va morir a Lluçmajor i va dedicar tot el seu treball a divulgar un dels pocs espectacles públics en llengua ca-

talana a la Mallorca de la postguerra, on havia arribat el 1939, acabada la Guerra Civil, procedent de Barcelona, on havia nascut.

Les dues germanes, Rosa i Joaquima, varen tornar a treure els vells titelles amb un entusiasme sincer, els varen tornar a pintar, els cosiren vestits nous i els varen tornar a donar vida perquè ho duïen dins la sang. Des que na Rosa va morir, ha continuat la tasca na Joaquima, que va aprendre molt del seu pare i de la seva germana, ens explica que les fonts d'on havia begut el seu pare eren els titellaires Palou i Juli Pi.

—Quants éreu darrere la cortina?

—Quasi sempre érem tres: el pare, na Rosa i na Felipa. Na Felipa era una germana que va morir als vint anys, quan va acabar la guerra, perquè el seu cor no va poder resistir tants desastres. Llavors vaig començar jo, que tenia deu anys.

—Què representàveu?

—Drames, comèdies, sainets. De vegades, la funció feia plorar la gent; d'altres, els feia riure. Hi havia ocasions en què cantàvem alguna tonada i ens acompanyàvem d'un acordió.

—Com construïeu les teresetes?

—Ho feien els escultors, però també mon pare va aprendre a tallar la fusta i en va fer unes quantes.

Na Rosa fou la segona mestra per a na Joaquima, ambdues foren dignes seguidores de l'obra del seu pare.

En Joanet i na Cristineta són els protagonistes d'El valent del barri. Aquest escenari és el passeig de Colom a Barcelona.

—Quina tècnica utilitzàveu?

—Des de baix de l'escenari i gesticulades amb la mà, perquè les nostres teresetes són de guant. Posàvem tres dits dins el pit del titella i els altres dos eren per fer el moviment, sempre matemàtic. Per exemple, el bastó ha de pegar la garrotada. Abans ens servíem d'unes llengüetes de plata que ens col·locàvem entre el paladar i la gargamella per canviar la veu i això ofería una dicció més clara i més potent.

—Recordau alguna anècdota d'aquell temps?

—I moltes... Un dia que actuàvem a Mollet es va posar a ploure dins la caseta de lona i al final plovia tant a dins la caseta com a fora, però la gent no es movia perquè volia veure com acabava la història.

—Com va ser que vinguéreu a viure a Lluçmajor?

—Vàrem venir per fugir de la paor de la guerra. Veníem per actuar a diferents llocs. Ens instal·làrem a Muro i la gent del poble no ens deixà partir. Per la Fira del Ram actuàrem a Ciutat, devora l'institut Ramon Llull. Al cap d'uns anys vinguérem a Lluçmajor.

—Quantes obres podeu representar actualment de repertori?

—En tenim més de cinquanta. Una de les primeres i més famoses és *El valent del barri*.

—I de figures, quantes en teniu?

—En tenim més de deu dotzenes. Totes són molt artístiques i, igual que els decorats, són realitzades de manera artesana. Hi ha dimonis, joves, al·lotes, pallassos... Una mica de tot. Mon pare ja n'havia arreglat dels seus mestres. La figura més antiga és del segle XVII.

—Heu actuat de manera ininterrompuda?

—No, la companyia va tenir una interrupció de devers 10 anys, quan ens casàrem els tres germans. Però després hem treballat gairebé sense descans.

—Com heu aconseguit continuar amb els titelles de sempre després de la mort de la vostra germana Rosa?

—Quan jo vaig decidir iniciar-me en aquest art, vaig agafar el titella

que duia mon pare i li vaig demanar a na Rosa que m'ajudàs. Ella en un principi no n'estava gaire segura i em deia que ho deixàs anar, però la vaig convèncer que aquell era un art que no es podia morir. Na Rosa em va donar tot el suport i em va ensenyar gairebé tot el que sé, era una bona professional i, a més, tenia un gran sentit de l'humor. Des que no és amb nosaltres, les meves nêtes han continuat la tradició. Ara aquesta és la quarta generació que s'hi dedica.

«La figura més antiga que tenim és del s. XVII»

—I darrerament, què feu?

—He participat als tres festivals internacionals de titelles que s'han celebrat a Palma, amb gent de Catalunya, Galícia, València, Itàlia, França, Bulgària, Hongria... Com sempre dedic la meua vida a l'art pur dels titelles i el que més anhel és que hi hagi un teatre de titelles estable. Després he de fer el traspass de la torxa d'Els Tres Tranquils als meus nêts.

El Puig d'en Galileu

GASPAR VALERO

Itinerari

Urbanització de Son Macip (carretera de Lluc a Escorca, km 22,800) – casa de neu de Son Macip – les voltes d'en Galileu – casa de neu d'en Galileu – cases de neu del coll del Telègraf – cim del puig d'en Galileu – casa de neu d'en Galileu – urbanització de Son Macip (C-710, km 22,800).

Orientacions de camí

Començam l'itinerari a la urbanització de Son Macip, que té l'entrada per la carretera Lluc-Escorca (C-710, Pollença-Andratx), a l'altura del km 22,800, cap a l'esquerra. Ben aviat, passam un vial transversal, amb un xalet a l'esquerra, dit Can Blascos, i un altre a la dreta, anomenat la Sitja. Voltam per l'asfalt en un revolt a l'esquerra. Passam vora algun xalet i, després d'un xalet a la nostra dreta, voltam pel vial de la dreta, i immediatament, rere la casa, ens desviam, abandonant l'asfalt i la urbanització, pel camí que puja a la nostra esquerra, inicialment recobert d'una capa de ciment i amb un cartell que defineix l'espai públic de la mola de Son Macip. Dos minuts més amunt passam una barrera, amb un botador a l'esquerra. El camí adopta la forma d'una pista forestal, que discorre per l'alzinar. El camí volta a la dreta, mentre apareixen rotlles de sitja esquarterats per la pista. A devers deu minuts de camí, voltam a la dreta, mentre deixam un altre camí a l'esquerra, ara acompanyats per estepa llimonenca. La giragonsa següent és a l'esquerra, en pujada. Després d'un rotlle de sitja a l'es-

querra, voltam amb el camí cap a la dreta. Cinc minuts més amunt, arribam a una rotonda integrada dins la pista, que segueix cap a la dreta. Una paret seca que ens acompanya a la dreta ens apropa a la casa de neu de Son Macip. Una barraca podria servir de porxo de nevaters. Arribam així al final de la pista forestal, on hi ha un cartell indicador del Consell de Mallorca. Dins l'alzinar, a quinze o vint metres del cartell indicador, a la dreta, es troba un dipòsit de neu: la casa de neu de Son Macip.

La casa de neu de Son Macip

Aquest dipòsit de neu té planta el·líptica, d'11,80 m de llargària per 6 m d'amplada, així com 4,70 m de profunditat en la paret més alta, la sud. Es troba recobert de paret de pedra seca per tot el perímetre, excepte pel lateral nord, que apareix esbaldregat; gairebé la paret no sobresurt del nivell del sòl. A la part de llevant, hi ha indicis de l'existència del portal. La paret sud és ocupada per falgueres, i a l'interior hi ha una alzina.

La documentació de 1723 parla de l'honor Antoni March de Pollença, que té conduïda una casa de neu juntament amb un tal Cifre, de la possessió de Son Macip. En el segle XVIII, els propietaris de Son Macip pertanyien a la família Pizà, que adquiriren la finca de mans de la família Macip; concretament, l'any 1679 era de Pere Macip i el 1787 el propietari era Francesc Pizà, regidor perpetu de l'Ajuntament de Palma.

Cap a l'esquerra surt el camí dels nevaters, anomenat de les voltes

d'en Galileu. Aquesta agosarada via puja ràpidament, amb gran treball de marges de sosteniment. Actualment, l'Escola de Margers hi fa obres de reforma. Mentre pujam, les alzines es fan més clares, amb coscoll i roques recobertes de molsa, a més de les lletreres, el càrritx i l'estepa joana, espècies que ens acompanyaran fins ben amunt. A sis o set minuts de pujada, arribam al tall de l'obra actual dels margers, on cal posar atenció per no desbarbar el seu espai de treball, amb pedres pel mig del camí. La vista

panoràmica es va consolidant. Camí amunt, ara la via es troba en males condicions de conservació, amb trams esbaldregats, per la qual cosa cal continuar amb atenció. A deu minuts del tall d'obra, passam vora alguns aranyoners. El camí puja desafiant el buit del coster nord; a la dreta ens protegeix de l'abisme una pareteta amb lloses arrellerades. El marge de sosteniment que dóna base al camí s'aboca sobre els fons de cingles altíssims i fa pensar en les dures condicions en què fou treballat.

Itineraris

Abundants plantes d'estepa joana, càrritx, cards, aritges i coixinets espinosos, així com lletreres, xiprell i romaní ens acompanyen en la ruta. A vuit minuts dels aranyoners, ja superades les voltes d'en Galileu, arribam a un planiol. Aquest punt ens ofereix

nevaters i per un pou d'aigua. El clot o casa de neu té una planta el·líptica que amida aproximadament per la part exterior 14,70 m de llargària per 8,20 m d'amplària, mentre que la profunditat arriba a ser de 5,70 m, des del nivell del sòl exterior. Té un revestiment de pe-

dra seca que es conserva en bon estat excepte al lateral nord, on apareix completa-

ment esbaldregat. Als laterals de llevant i de ponent la paret del dipòsit sobresurt del nivell del sòl i s'aixeca formant dos aiguavessos que devien sostenir una coberta de fusta, branques i càrritx. El portal de la casa de neu se situa a la part de llevant. Al lateral oest es conserva una interessant bombardera o finestró per ficar-hi la neu recollida; té llinda de fusta i una llosa en declivitat a la part interior per afavorir el pas en davallada de la neu.

En el segle XVIII, els propietaris de Son Macip pertanyien a la família Pizà

una vista panoràmica excepcional, dominada pel puig Roig i pel puig Tomir, amb les valls d'Albarca i de Lluc al fons, i amb el bosc de Son Macip als nostres peus. En direcció a ponent, sis o set minuts a peu pla ens deixen en el planiol de la casa de neu d'en Galileu.

La casa de neu d'en Galileu

El conjunt és format pel dipòsit o casa de neu pròpiament dita, pel porxo dels

El porxo és de planta rectangular, de 10,50 m de llargària per 7,80 m d'amplària; l'interior es troba dividit per una ampla paret mestra en dues estances; l'alçat és d'una planta, bastit en pedra seca.

El nom de Galileu fa referència al nevaters que explotaven aquest dipòsit; designa el malnom amb què eren coneguts els membres de la família Català. El 1723 tenim documentat Miquel Català Arbós, «dueño que és d'una casa de neu en deguda forma». La documentació de 1788 parla de la mateixa casa de neu, que aleshores era propietat de Joana Aina Morro, viuda de Miquel Català *Galileu*. L'any 1804 es guardaven en aquest dipòsit 2.000 quintars de neu (84.600 kg, aprox.).

Des de la casa de neu d'en Galileu ens disposam a pujar primerament cap al cim de la mola de Son Macip, situada més o menys cent metres més amunt de la nostra cota. Avançam per la dreta del dipòsit de neu i mantenim a la nostra esquerra la paret rocosa, per un tirany poc marcat, fins que aviat pujam per un passet cap a l'esquerra, des d'on anam assolint, sobre roca cantelluda, la cresta de la mola. Pujam pel coster deforestat i arribam a la fi a la carena superior de la mola de Son Macip (1.188 m), des d'on observam la gran panoràmica que s'eixampla sobre el coster nord del puig de Massanella. Des d'aquí, ens dirigim cap a llevant, sense camí explícit, per la carena, que ens conduirà fins al coll d'en Galileu (1.144 m). Podem anar descabdellant aquest tram de ruta per la part més orientada al nord, sobre roquissar gairebé deforestat, només amb coixinets espinosos, lletreres, estepa joana, romaní i camamil·la, a més de mostres de l'anomenada col del diable. Des d'aquesta posició, la vista cap al nord es mostra magnífica, amb el puig Roig com a centre de la panoràmica. Però, l'atenció de les nostres mirades pot dirigir-se cap a llevant, on ens espera, ja molt proper, el cim del puig d'en Galileu. En aquesta cresta destaquen cinc turonets o petits ressals rocosos que, al llarg d'uns quinze minuts, haurérem d'anar vencent. Entre el quart i el cinquè ressalt, passam sobre un

Camí d'en Galileu.

Casa de neu.

xaragall transversal, i anam cap a la dreta, per on arribam aviat al coll d'en Galileu, ocupat per càrritx, cards i estepa joana. Des del coll podem pujar directes cap al cim, pel roquissar, o bé podem avançar més a peu pla pel coster esquerre. Abans d'assolir el punt superior del puig, hem de grimpar les roques superiors.

Des del cim del puig d'en Galileu, podem gaudir d'una vista privilegiada. Davallam una altra vegada al collet que el separa dels contraforts de la Mola; en lloc de baixar per la cresta, ho podem fer pel vessant nord-oest, per on deixam ràpidament el roquissar superior i entram en terrenys dominats pel càrritx i per les estepes joanes. Per dirigir-nos a la casa de neu d'en Galileu, des del centre del coll, deixam de banda, a la nostra esquerra, la cresteria de la Mola, enfilant més a la dreta, cap al nord-oest, amb la gorja del torrent de Pareis al fons del panorama visual. El camí és un tirany molt poc marcat que s'arrapa aprofitant un planiol estret i irregular que s'allargassa pel coster nord de la Mola, abans que aquest vessant s'estimbi en forma de penyes tallades que cauen sobre la vall d'Albarca. A poc més de cinc minuts del coll, la línia descendent queda trencada per una pujadeta sobre roques que ens situa en un collet des d'on ja es veu l'esplanada que acull la casa de neu d'en Galileu. Des d'aquest collet, es recupera el sentit en davallada, per un senderó irregular però directe al planiol on es troba la casa de neu d'en Galileu.

Des de la casa de neu d'en Galileu, davallam pel camí dels nevaters, les voltes d'en Galileu, que ja coneixem. Després del segon planiol, el camí es llança a desafiar el buit del coster nord; a l'esquerra ens protegeix de l'abisme una pareteta lligada amb morter, que després es converteix en una filada de lloses arrencades. Més avall, passam vora els aranyoners i arribam al tall dels margers. Uns quants minuts més avall assolim el cartell del Consell, que ens obre el pas a la pista forestal, vora la casa de neu de Son Macip. Entram ja decididament en terrenys que foren del món dels carboners, amb rotlles de sitja i barraques. A tres o quatre mi-

nuts passam vora la rotonda i voltam a l'esquerra. Alguns revolts més avall ens deixen al portell amb barrera de fusta, després del qual aviat s'acaba la pista forestal, que ens deixa en un carrer de la urbanització de Son Macip, amb un xalet davant el nostre punt d'arribada. Al final de la pista forestal, entram a la urbanització de Son Macip pel carrer asfaltat en direcció a la dreta; voltam tot d'una a l'esquerra i, sobre l'asfalt, passam vora dues construccions més i voltam en un nou revolt a la dreta, fins que arribam a la cruïlla amb el vial transversal. Continuem recte i assolim immediatament la carretera Lluç-Escorca (C-710, km 22,800), on acabam l'itinerari.

Horari

Urbanització Son Macip (C-710, km 22,800)	25 min
Casa de neu de Son Macip	35 min
Casa de neu d'en Galileu	25 min
Cim de la Mola de Son Macip	30 min
Puig d'en Galileu	25 min
Casa de neu d'en Galileu	30 min
Casa de neu de Son Macip	25 min
Urbanització Son Macip (C-710, km 22,800)	
Total: 3 h 15 min (temps aproximat de marxa, sense les aturades)	

Relojeria Española S.L.
Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA

LONGINES
SWISS WATCHES

TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

OFFICIAL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
FORTIS
SWISS WATCHES

SWISS ARMY

EMPORIO ARMANI

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14
Tel. 971 721 563 • 971 724 344
Fax 971 714 369

Tendències **cinefàgia**

George Sanders es va suïcidar per amor a Mallorca

MATÍAS VALLÉS

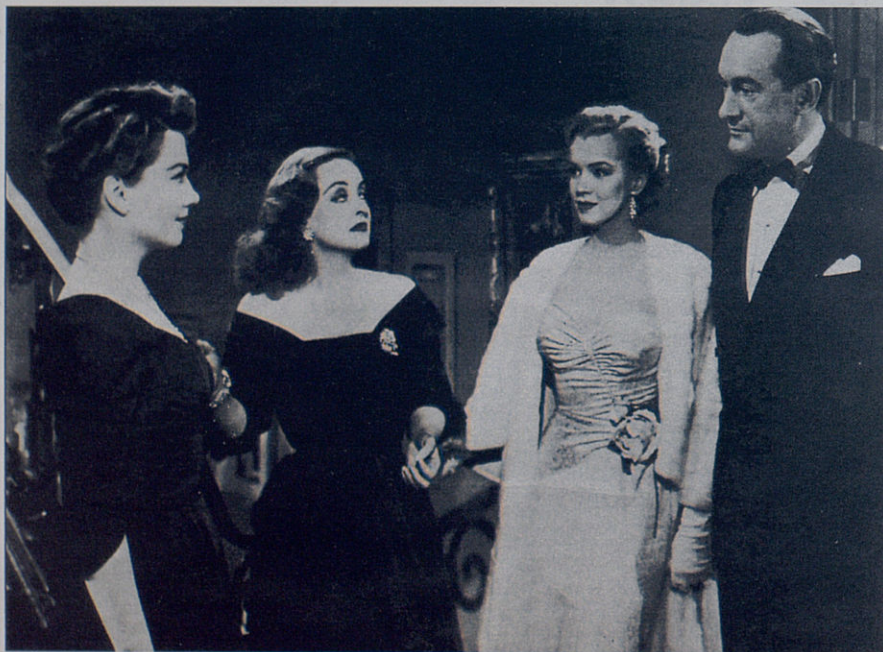
Mallorca pot provocar efectes estranys en els seus visitants. La llista d'enamoraments sobtats es fa interminable, i molts d'aquests corresponen a grans estrelles de la pantalla: Gary Cooper, Jean Seberg, Joan Fontaine, Charles Boyer, i els inevitables Errol Flynn i Michael Douglas. També són freqüents els casos en què el tedi acaba imposant-se a la fascinació inicial, o en què el canvi de les circumstàncies familiars força la ruptura de la vinculació mallorquina. «Per què Mallorca?» és un interrogant obligat per als qui recalen a l'illa amb voluntat de permanència. Les respostes són d'allò més estranyes, començant per la difereència de preus amb altres geographies. Tanmateix, la discontinuïtat

ha impedit conèixer en la majoria de casos quines són les repercussions de l'abandó de l'illa. Creiem que la majoria dels desertors continuen les seves peripècies en un altre lloc, i es limiten a embolcallar els seus records amb la broma de la nostàlgia. I ens equivocam, és clar.

Mallorca mata, i no tan sols els qui hi viuen el temps suficient perquè es produeixi aquest tràmit inexorable. L'illa també reporta desenllaços fatídics als qui se n'allunyen sense la suficient fortalesa d'ànim. És massa popular la resposta de Gertrude Stein a Robert Graves, quan l'escriptor li va demanar la seva opinió sobre un territori que l'escriptora havia contemplat des del barri del Terreno. «Mallorca

està bé, si pots suportar tant de paradís». Com demostren nombrosos cadàvers exquisits, allunyar-se de l'edèn és tan nociu com romandre-hi. Analitzarem l'exemple més clar d'aquest patologia en la figura d'aquest immens cínic anomenat George Sanders. El llibre *Mallorca, un destino obligado* va recollir per primera vegada la contundent vinculació que els biògrafs de l'actor estableixen entre la venda de la seva casa de Gènova i el seu suïcidi. Andreu Manresa va dedicar a l'assumpte una investigació que, si s'hagués fet entorn d'altres personatges, milloraria el coneixement de la nostra història. El periodista mallorquí va localitzar la casa la venda de la qual va desencadenar la tragèdia.

Sanders, que va guanyar l'Oscar al millor actor de repartiment per la seva recreació d'un crític teatral implacable a *Tot sobre Eva* (*All about Eve*), va arribar a Palma per primera vegada al setembre de 1949. En aquell primer viatge ja va donar mostres del seu sentit de l'humor vitriòlic. Va assenyalar que «quan més vaig desitjar retirar-me va ser abans de començar a treballar en el cine, com aquell que diu. Però me'n vaig abstenir per falta de capital». El galà venia acompanyat de la seva esposa, Zsa Zsa Gabor. L'actriu va tenir una relació turmentosa amb Mallorca durant el seu posterior matrimoni amb el magnat hotelier Conrad Hilton. Però aquesta vegada la pa-

rella es va allotjar a l'antic hotel Mediterráneo. Un cop allà, la sensacional dona es va dedicar amb afany a enganyar el seu marit, mentre aquest complia el seu compromís amb *Jack, el Negre*. La pel·lícula de Julien Duvivier, que relança l'illa com a plató cinematogràfic, no va poder escapar de la maledicció que plana sobre totes les produccions rodades en aquest territori.

Hom podria esperar un mínim de cortesia de Sanders envers l'única pel·lícula que va rodar a Mallorca. Tanmateix, ja hem vist que l'actor no col·locava mai una bena per davant de la seva mirada crítica. Per tant, a l'hora de descriure *Jack, el Negre*, va assenyalar que «Com a pel·lícula és un zero, un ens inútil». Per a la infrahistòria, tal vegada convindria reparar amb un poc més de dilació en la personalitat del conquistador mallorquí que va entretenir Zsa Zsa Gabor mentre el seu marit rondava pel Jonquet o pel torrent de Pareis. L'actor Joan Melis, membre destacat de la companyia de Xesc Forteza, coneix perfectament la identitat del seductor, ja que en aquells moments treballava al Mediterráneo. Només podem aclarir que es tracta d'un empresari ben situat, el qual a més va inaugurar una tradició que amb el temps es consolidà. Tampoc no és fàcil precisar si a l'actor el preocupava en gran manera la traïció de la seva cònjuge. Anys després, quan li comentaven la detenció de la seva exesposa a Mallorca, es va limitar a remarcar, estoic, que «D'aquesta senyora, jo me n'esper qualsevol cosa». Potser s'estava manifestant amb un *double entendre* que no es va capir en tota la seva magnitud en el moment de pronunciar la frase.

Perquè tot sigui contradictori i bigarrat en la biografia de George Sanders, l'actor es va enamorar de l'illa on havia rodat la pel·lícula que menyspreava. Amb el temps, va acabar comprant una casa a Gènova, en la qual va fer importants reformes. Avui dia es correspon amb el número 28 del carrer Verge de la Bonanova –ja és curi-

FOTO: El cinema a les Balears des de 1896, de Cristòfol-Miquel Sbert.

ós que l'única glòria mallorquina a Hollywood respongués a l'alambrinat nom de Fortunio Bonanova. El protagonista de *Jack, el Negre* es va enamorar absolutament de Casa Rosa i de la zona de Palma que va triar. En honor de la fidelitat cinematogràfica, l'illa no va interrompre la seva familiaritat amb la beguda. Els veïns del barri recorden que va fer instal·lar un mecanisme perquè la seva progenitora pogués baixar les escales còmodament asseguda. L'immigrant es va inscriure ràpidament en l'estirp dels expatriats que varen trobar la pau en una porció sòlida del Mediterrani occidental.

La ruptura del vincle amb Mallorca va ser decisiva per al suïcidi de Sanders. El 23 d'abril de 1972, es va inscriure en un hotel de Castelldefels. A partir d'aquí, només hem de seguir la pista dels seus biògrafs nord-americans per no ser acusats de xovinisme. A la localitat catalana, l'actor «estava malalt, sol, irritat, sense llar, perquè la dona amb qui s'havia embolicat en els seus darrers anys el va convèncer que vengués la seva estimada casa mallorquina. Dos dies més tard, el seu cos va ser descobert al costat de cinc tubs buits de Nembutal. A més hi havia una

nota que deia: «Estimat món, me'n vaig perquè estic avorrit. Crec que ja he viscut a bastament. Us deix amb les vostres preocupacions en aquest dolç clavegueram. Bona sort.» El pas del temps ha suposat que la casa de Gènova s'hagi subdividit en dues. La falta de documentació ha instal·lat en uns quants veïns la idea que la ingestió de fàrmacs es va produir a l'illa. Com tantes altres vegades, les dades s'oxiden per falta de dedicació. George Sanders és a penes una de les gotes que la font de Hollywood va abocar sobre Mallorca. En uns temps en què és tan important haver allotjat tant Chaplin com Churchill, els quals l'Hotel Formentor, per no anar més lluny, ha tingut en la seva nòmina d'hostes, donar brillantor a les dades corresponents a l'estada de Sanders i de tants d'altres podria revitalitzar la imatge d'una illa que s'ha acostumat a la seva llegenda, fins al punt que es nega a apreciar-la. També ens reconciliarà amb els temps en què un home de proverbial falta de sentiments es va llevar la vida perquè, un cop que es va desprendre de la seva casa palmesana, no trobava gaire sentit a continuar la seva peripècia en aquest món.

Pep Coll, un crit de llibertat

CRISTINA ROS

Un bon dia, Pep Coll va escoltar el ballarí Antonio Gades que deia: «Sobre mi hambre mando yo». L'endemà, tot just entrar al seu estudi, l'artista mallorquí va escriure la frase a la paret, amb lletres de pintor, ben grosses, tal vegada per recordar-ho en tot moment o tal vegada perquè se sentia molt identificat amb el que sens dubte és un crit de llibertat.

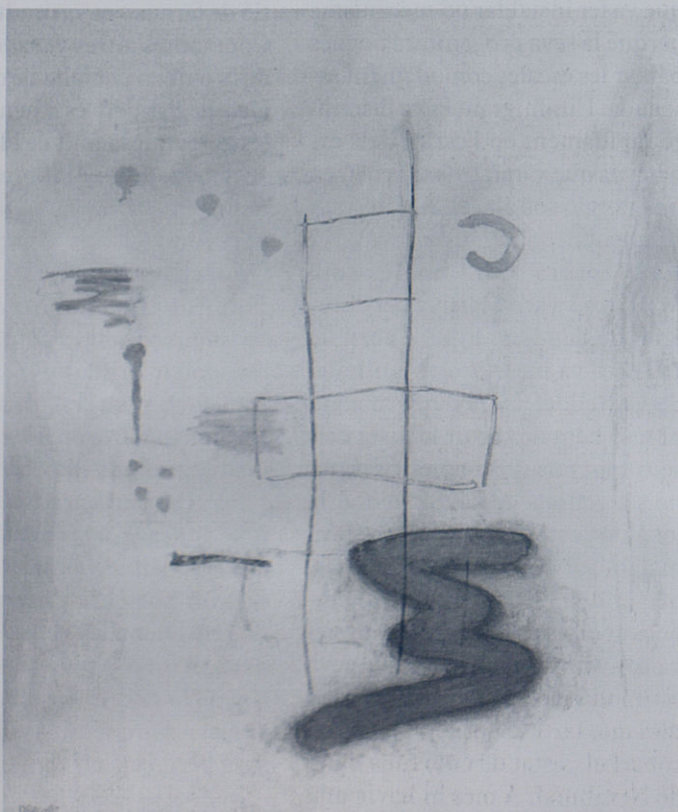
Per aquell temps, Pep Coll tenia l'estudi en una part del convent del carrer de la Missió, al barri vell de Palma, just en una sala que havia servit de menjador als missioners, una sala amb volta encara presidida per una trona des de la qual s'acompanyava amb lectures sagrades les hores del dinar dels religiosos. A l'artista, així com és, li ana-

va molt bé aquell estudi carregat d'història i d'històries. Hi va passar més de deu anys.

Ara fa només un parell de mesos, el va haver de deixar, l'estudi. Hi fan un hotelet de ciutat d'aquests que en diuen exclusius. Les coses són així. Però Pep Coll, només entrar al nou taller a l'eixample de la ciutat, va tornar a escriure a la paret: «Sobre mi hambre mando yo». Pot canviar d'espai, però no de filosofia de vida. Això no.

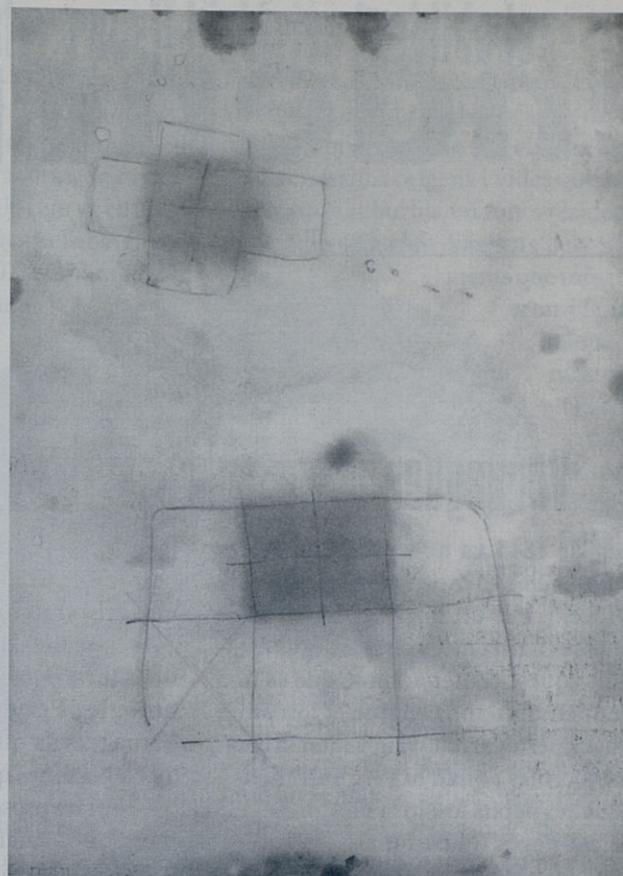
Si és cosa possible en aquesta vida, es pot dir que Pep Coll (Palma 1959) sempre ha anat per lliure. Va aprendre dibuix lineal a l'Escola d'Arts i Oficis de Palma, a la primèria dels anys setanta, per entrar tot seguit, i per necessitat estricta, a treballar de delineant a l'estudi d'un arquitecte. S'hi estaria més de quinze anys, però tot d'una que va veure que la pintura li donaria almanco per sobreviure, ho va deixar. Parlem de l'any 1991.

Per la pintura hi havia duit, fins a aquell moment, un camí constant però sempre solitari. Això és, com dèiem, per lliure, actitud de la qual en termes més acadèmics se'n diu autodidacta. Pep Coll ho ha estat, un autodidacte, en tots els sentits. Havia començat a pintar cap allà l'any 1978, amb unes temptatives incipients en la figuració. Però al cap d'un o dos anys, a tot estirar, fixà el seu llenguatge en l'abstracció. Potser hi veia, i hi veu encara ara, en aquest llenguatge, la forma més adient per reflectir el seu món, un univers configurat per lectures insaciabls, poesies de tots els colors, teatres de tota casta, músiques, viatges, cultures, conversa –Pep Coll té una necessitat de xerrar quasi preemptòria– i milers d'ho-

res de ràdio. També la vasta cultura se l'ha feta tot sol, per lliure. I es podria dir que tot allò que l'interessa —és home de curiositats infinites— ho reflecteix en aquest univers abstracte, només limitat físicament per l'espai de les teles i dels papers. Amb la pintura, Pep Coll ha homenatjat Tadeus Kantor, el dramaturg a la mort del qual dedicà l'obra *In memoriam*. En batiar els seus quadres, es recorda de la poesia, de tots aquells poemes que, un dia o l'altre, el marcaren de per vida. I pot ser que, en cada un dels seus símbols, que s'escriuen a les teles o als papers de forma aparentment automàtica, deixi un testimoni de cada lectura, de cada espectacle gaudit, de totes les arquitectures o de qualsevol altra cosa que ha incorporat com a referent per a la seva existència. Es remuntà a Leonardo da Vinci en seguir, a finals dels anys setanta, just a l'inici de la seva trajectòria, el consell del mestre de mirar les taques i pintades de les parets com a inesgotable font d'inspiració. Ha brindat teles a Bob Dylan. Ha pintat per a Paul Celan. Ha fet la *Lluna negra* per a un dels seus fills i l'ha feta acompanyar de poemes de Marcos-Ricardo Barnatán. I ha escrit dedicatòries com *Surts a la lluna*, a peu de paper pintat per a una al·lota. Però també ha fet un gravat, un dels darrers gravats, que ha titulat amb un eloqüent *Me cago en el amor*.

Blaus, ocre, verds, taronges, grocs, vermells, grisos, qualche negre i qualche blanc, cada vegada més a prop del blanc o de la claredat, alguns signes i pocs gestos es dilueixen en una pintura plena de matisos, sempre fresca i d'una lírica molt subtil. La sensibilitat de Pep Coll s'imposa a les teles —quant més

suaus i més simples, millors— i s'imposa, molt especialment, als papers, un suport en el qual la immediatesa, l'espontaneïtat, la frescor, la transparència i la veritat que fan part de la personalitat d'aquest artista s'expressen amb tota la seva força.

El món de Pep Coll és el de l'intel·lecte ben cultivat i alhora el de les sensibilitats. Ara, quan fa poc que ha clausurat la seva exposició a la galeria Pilar Mulet de Madrid, anteriorment coneguda com El Coleccionista —molt lligada a la intel·lectualitat madrilenya—, Pep Coll segueix pintant, entre el caos i l'ordre, al seu nou estudi, davant de la premissa escrita del seu puny i lletra, clara i llampant com la llibertat: «Sobre mi hambre mando yo».

Tendències **art**

Tendències llibres

RÍEL MESQUIDA

Verdaguer, commemoració d'un centenari

El 17 de maig de 1845 va néixer a Folgueroles l'autor de *L'Atlàntida* i va morir el 17 de maig de 1902 a Vallvidrera. Fer un màrqueting cultural d'un dels grans revitalitzadors de la llengua catalana aprofitant aquest centenari crec que és una feina excel·lent en un temps en què la foscor de la incultura ataca pertot arreu. Vaig visitar la casa-museu de Folgueroles i quan hi vaig entrar entenguí que aquelles parets fossin la morada d'un paleta-pagès il·lustrat, el pare de Verdaguer, perquè dins la seva extrema senzillesa hi havia una saviesa, un ordre i un mestre d'obres de l'espai íntim. I allí, després de veure les cambres, la cuina, el corralet ple d'oloroses roses roges i de llorer, em vaig comprar un llibre que et vull recomanar: *Antologia poètica de Jacint Verdaguer* (Biblioteca Hermes-Clàssics Catalans), en una edició modèlica de Joan Vilamala. Primer de tot vull donar els meus estímuls a Joan Badia, el director de la Biblioteca Hermes, perquè ha publicat alguns dels nostres clàssics —Ramon Llull, Joanot Martorell, Ausiàs March, Fontanella, Narcís Oller, Guimerà, Maragall, Rusiñol i Joan Fuster— en unes edicions que conjuguen l'exactesa filològica i les intencions didàctiques. Primer de tot cada text literari té un curador que és un especialista en cada autor. Les notes són de dues castes:

les que resolen dubtes de vocabulari i les que donen informació complementària. Hi ha també una introducció, una biografia de cada autor, la contextualització de l'obra en la història de la literatura, una bona bibliografia i un quadre cronològic. Per tot això aquesta antologia de Verdaguer fa que sigui una eina extraordinària per a persones que vulguin fruir amb els poemes

i les proses d'un dels mestres de la llengua

catalana, que vulguin conèixer la seva

complicada vida i per afegitó

vulguin saber en quin moment

històric, literari i cultural es col·

loca aquest cim de la Renaixen-

ça. També em vaig comprar

un punt de llibre del qual et

vull copiar, *Amant de la Des-*

coneguda de Stefan Zweig,

un comentari de mestre

Brossa sobre Verdaguer que

m'ha semblat un excel·lent

coet de festa per commemo-

rar el centenari de la mort

verdaguèria a Vil·la Joa-

na de Vallvidrera el 1902. Es-

colta, Brossa *dixit*: «Jacint

Verdaguer és un gran poeta

que espera un homenatge de

soca-rel. La seva aportació a la

renaixença de la llengua és un

fet que els catalans no li agraïrem

prou. Quan el poeta es planta da-

vant un paisatge i deixa anar la cavalle-

ria la nostra admiració va més enllà del temps i

de l'espai». No és guapo? Ah!, a més a més aquests

llibres de la Biblioteca Hermes duen un telèfon

d'atenció al professorat, la qual cosa és tot un detall.

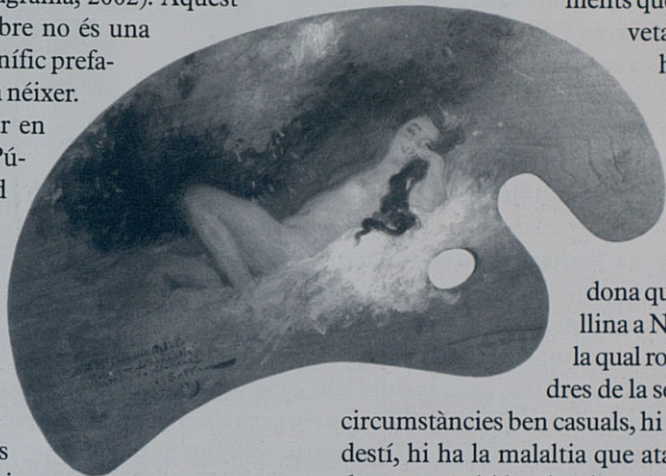
Paul Auster recull històries inoblidades

L'edició original del llibre que et vull aconsellar, Lector sensible, es titula *I Thought my Father Was God* (Henry Holt and Company, 2001), i com que el meu anglès és fluïx el vaig comprar en traducció francesa, *Je pensai que mon père était Dieu* (Actes Sud, 2001) i em va entusiasmar. Ara acaba de sortir en traducció castellana: *Creía que mi padre era Dios* (Anagrama, 2002). Aquest meravellós i rellegible llibre no és una obra d'Auster. En un magnífic prefa-

ci Auster ens conta com va néixer. A ell li oferiren participar en un programa de la Ràdio Pública Nacional, «Weekend All Things Considered», llegint relats seus. S'ho va

pensar i quan volia dir que no, perquè tenia una novel·la en el teler i no podia perdre temps, la seva dona li indicà una solució: demanar contes als oients, seleccionar-los i llegir-los a la ràdio. Dit i fet. L'èxit de las

invitació va ser fulminant. Els relats havien de ser verídics i breus, emperò no hi havia restriccions de tema ni d'estil. «Allò que més m'interessava, va dir Auster als escoltadors, és que les històries trencassin els nostres esquemes, que fossin anècdotes que revelassin les forces desconegudes i misterioses que intervenen en les nostres vides, en les nostres històries familiars, en els nostres cossos i les nostres ments, en les nostres ànimes». El resultat al cap d'un any foren 4.000 històries.

D'aquestes, Auster n'ha seleccionat 180, que formen el volum que es publica. Només puc dir que el llibre és un calidoscopi de veus de tots els sexes, de totes les edats, de diversíssims orígens i vides que habiten a la ciutat, al camp, als suburbis, en zones residencials i que procedeixen de 42 estats diferents dels EUA. Un dels ele-

ments que més m'agrada és la brevetat i la intensitat que exhalen. Tenen la difícil mestria de convertir la vida ordinària en quelcom de misteriós, d'aventurer, de fondo, d'extraordinari. Hi ha de tot: històries d'una

dona que se'n va darrere una gallina a Nova York, d'una al·lota a la qual roben la capsa amb les cendres de la seva mare i les retroba en

circumstàncies ben casuals, hi ha equívocs i ironies del destí, hi ha la malaltia que ataca i la mort que veus a dues passes, hi ha alegries sobtades i premonicions, hi ha tot el ventall de situacions vitals que potser no havíem imaginat mai. Hi ha molta de saviesa popular i molts de coneixements pràctics, hi ha entreteniment per un tub. El recoman per a moments baixos, quan la depressió ataca, quan el món et cau damunt, quan et traeix un amic o quan et deixa una persona estimada. Res de píndoles i tranquil·litzants: un parell de narracions recopilades per Paul Auster, i a volar! No tenen contraindicacions ni produeixen efectes secundaris. Això sí: enganxen.

Calaix de novetats

Vet aquí una llista de tres llibres que per motius ben diversos troben ben llegidors. 1) *Escrits d'un pagès* (Documenta Balear) de Melcion Nicolau amb un il·lustratiu pròleg del professor Joan Miralles aquesta obra recull la visió d'un home del foravila montuïrer, Cion Nicolau, de malnom *Gran*, que va néixer el 1933 i ens dona tot un panorama complet d'allò que eren els treballs i els plaers del camp mallorquí quan encara no era un corral en via d'extinció. *Les Geòrgiques* d'una manera de viure abocada a l'extinció. 2) *Història ecològica a les Balears* (Lleonard Muntaner), coordinat per Carles Manera. Aquesta obra és un instrument extraordinari realitzat per onze experts universitaris en diferents disciplines (historiadors, economistes, geògrafs, enginyers, ciències ambientalistes) que ens donen un conjunt d'informades reflexions i sedassats pensaments sobre el problema energètic actual a les illes Balears. Aquí trobareu un conjunt de dades i variables contrastades de tipus econòmic i també bio-

físic que ens poden ajudar a fer una anàlisi que conjumini economia i impacte ecològic. Els diferents capítols ofereixen punts de vista variadíssims sobre una mateixa realitat la qual cosa fa que puguem entendre i discernir els reptes futurs de la nostra realitat més pròxima. Un llibre de debat en una societat com la nostra que ha d'acarar amb valor i força la futura política econòmica. 3) *No hi ha quart poder. Memòries periodístiques del meu temps de glòria* (Moll) d'Antoni Serra és la trajectòria, feta en un llenguatge planer i saborós, d'un home de combat. Barcelona, Madrid, Cadis, València són els ports on aquell jove periodista esmolà la seva ploma en activitats de tota casta: cronista esportiu, entrevistador, crític literari i teatral, etc. al llarg del llibre, que té gust de poc, ens conta les seves filies i fòbies amb un conjunt de personatges que donen molt de joc. El sarcasme i la ironia són dues armes literàries que ataquen sense compassió fins i tot a l'escriptor mateix. Entretengudíssim!

Llibres Fiol, antics i moderns

Abans dels anys 50, Miquel Fiol, el primer propietari de la llibreria, va instal·lar un quiosc a la Rambla, on venia els seus propis llibres per guanyar alguns dobles. Atès que el negoci va prosperar, va decidir llogar el local del carrer del Oms, el qual roman obert des de l'any 1953.

En aquells primers anys, la llibreria tenia un estoc important de llibres de segona mà en suec, noruec, danès, holandès, francès i anglès. Els estrangers estaven acostumats a canviar els volums que ja havien llegit per uns altres de nous. De fet, en aquell temps funcionava la fórmula de biblioteca circulant. Cada mes, els socis pagaven una quota i podien obtenir en préstec un nombre de llibres determinat.

Actualment, Pedrona Torrens i Maria Amengual, les encarregades del negoci, assenyalen que avui dia aquell sistema ja no funciona, tot i que la llibreria encara es dedica a la compravenda. «Compram per lots o bé els llibres que realment ens interessin. No obstant això, les novel·les són cada vegada més econòmiques, perquè surten al mercat edicions de butxaca i per tant la gent compra manco volums usats». El que més demanda la gent són llibres descatalogats, sobretot de temes relacionats amb Mallorca. Com a curiositat, cal dir que els llibres en llengües estrangeres han desaparegut pràcticament dels prestatges de la llibreria. «Tenim algun volum en anglès i en rus», diuen les encarregades.

Llibres Fiol
Carrer dels Oms, 45 A. 07003 Palma
Tel. 971 721 428

La casa de capells del Sindicat

Quan qualche persona vol comprar un capell concret o vol tenir l'oportunitat de triar entre molts de models, sobretot d'home, va a la casa de capells del carrer del Sindicat, el nom de la qual es Casa Julià. Ara fa 100 anys que Francesc Julià va muntar el negoci.

Inicialment, la botiga venia els capells que es confeccionaven al taller, que també es dedicava a adobar-los i a fer-los nets quan ho sol·licitava un client. Des de llavors han passat pel negoci cinc generacions de la mateixa família que han introduït nous objectes per a la venda.

Antònia Vicens, l'encarregada, explica que a més de capells, tipus panamà, cowboy i galeta, i boines i barrets forts (*bombins*), entre altres estils, també es venen bastons, bosses i paraigües. «Encara que durant un temps els capells varen deixar d'estar de moda, perquè la gent volia estar morena, avui tant homes com dones tornen a cobrir-se el cap per evitar els efectes nocius dels raigs de sol», afirma.

Casa Julià
Carrer del Sindicat, 23. 07002 Palma
Tel. 971 717 126

Descobreix, l'ànima de la muntanya

Palau Robert
Centre d'Informació
Turística de Catalunya

Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 93 238 40 00
Fax 93 292 12 70

www.gencat.es/probert

Horari de visita:

dilluns de 16 a 19,30 h
de dimarts a dissabte
de 10 a 19,30 h
diumenge i festius
de 10 a 14,30 h

Visites concertades:

telèfon de reserves
93 292 11 70

Com arribar-hi:

Metro: línies 3 i 5
(Estació Diagonal)

Ferrocarrils de la Generalitat;
Estació Provença

Autobusos: 6, 7, 15, 17, 22,
24, 28, 33, 34, 68 i T1

Amb el patrocini de

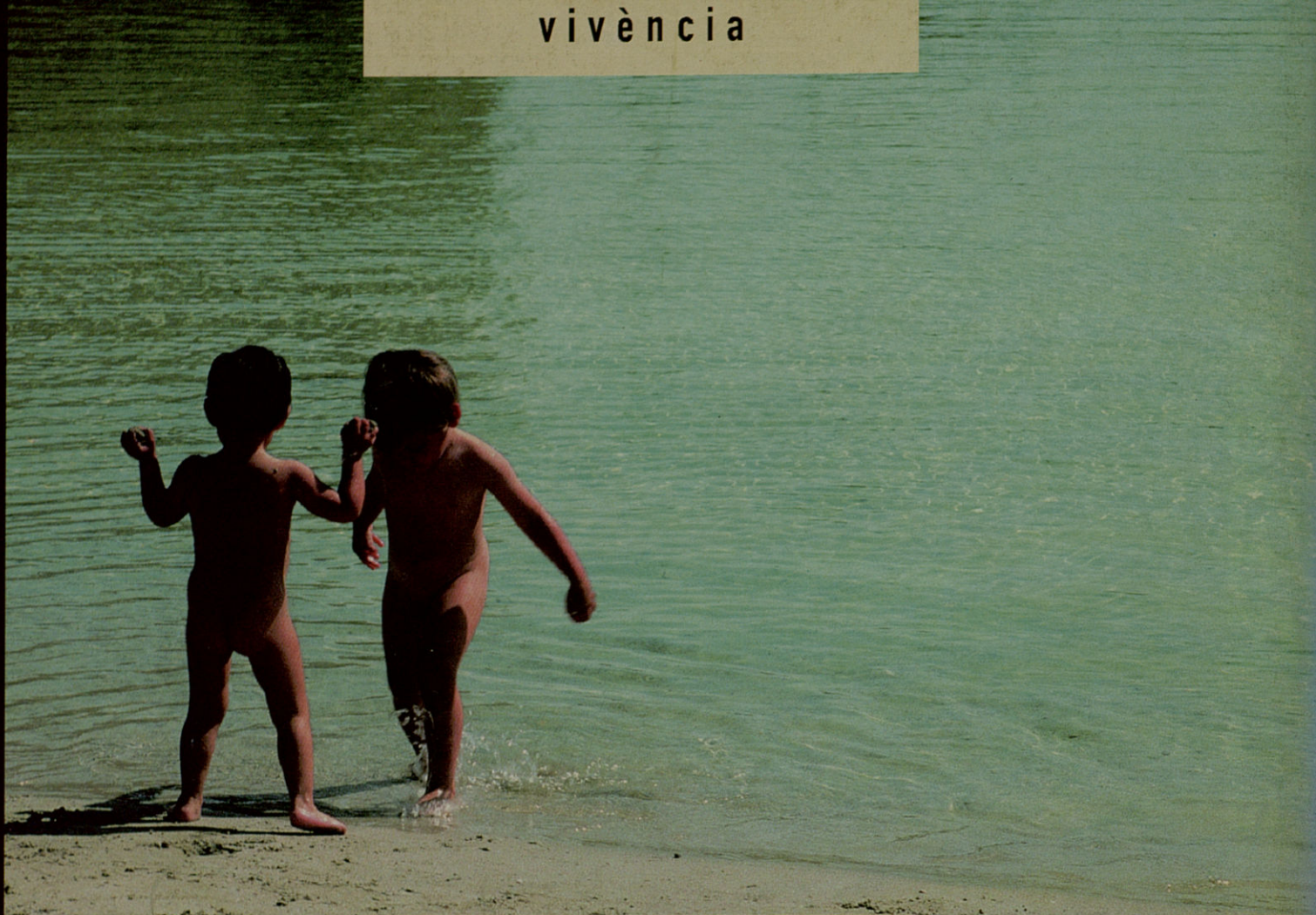

**Generalitat
de Catalunya**

**Mútua
General de Catalunya
FUNDACIÓ**

vivència

convivència

Les nostres illes són molt més que una experiència vacacional. Són un punt de trobada de cultures i de persones que comparteixen espais i recursos. Per això, l'ecotaxa es dedica a adequar aquests espais i aquests recursos per fer cada dia més inoblidable l'experiència de viure les Illes Balears.

ecotaxa

UN TRIBUT A LA NATURA

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS

la comunitat *ecològica* europea